

ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΤΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΙΚΗ

ΧΡΗΣΤΟΥ ΒΛ. ΓΚΟΡΤΣΟΥ

Επίκουρου Καθηγητή στο Πάντειο Πανεπιστήμιο Αθηνών,
Γενικού Γραμματέα ΕΕΤ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Γ. ΤΑΣΑΚΟΥ

Στελέχους ΕΕΤ- Διεύθυνση Συστημάτων Πληρωμών
και Ηλεκτρονικής Τραπεζικής

Α. Εισαγωγικές παρατηρήσεις

1. Εννοιολογικός προσδιορισμός της ηλεκτρονικής τραπεζικής

Η προϊούσα σύγκλιση στους τομείς των τηλεπικοινωνιών, των μέσων επικοινωνίας και των τεχνολογιών των πληροφοριών βρίσκεται στο επίκεντρο του φαινομένου της κοινωνίας της πληροφορίας⁽¹⁾. Η οικονομική διάσταση της κοινωνίας των πληροφοριών (ή ψηφιακή οικονομία, digital economy) διακρίνεται, ανάλογα με το αν επιδρά στον πραγματικό ή το χρηματοπιστωτικό τομέα της οικονομίας, σε δύο κατηγορίες: το ηλεκτρονικό εμπόριο *stricto sensu* (e-commerce) και την ηλεκτρονική χρηματοπιστωτική διαμεσολάβηση (e-finance).

Το ηλεκτρονικό εμπόριο *stricto sensu* συνίσταται στην ηλεκτρονική επεξεργασία και μεταβίβαση

δεδομένων με σκοπό τη διενέργεια συναλλαγών εμπορικού χαρακτήρα πλην των χρηματοπιστωτικών⁽²⁾. Στην έννοια της ηλεκτρονικής χρηματοπιστωτικής διαμεσολάβησης εμπίπτουν⁽³⁾ η ηλεκτρονική διαπραγμάτευση χρηματοπιστωτικών μέσων (e-trading)⁽⁴⁾, η ηλεκτρονική παροχή ασφαλιστικών υπηρεσιών (e-insurance)⁽⁵⁾ και η ηλεκτρονική τραπεζική (e-banking).

Ο όρος ηλεκτρονική τραπεζική (ή εξ αποστάσεως τραπεζική, remote banking) αναφέρεται στην εξ αποστάσεως διεξαγωγή παραδοσιακών και καινοτομικών τραπεζικών εργασιών με τη χρήση ηλεκτρονικών μέσων⁽⁶⁾. Ανάλογα με το μέσο, διακρίνεται περαιτέρω σε τρεις κατηγορίες⁽⁷⁾: τραπεζική αυτοεξυπηρέτησης (kiosk ή self banking), τηλεφωνική τραπεζική (phone banking) και τραπεζική μέσω ηλεκτρονικών υπολογιστών (PC banking).

Η τελευταία αυτή κατηγορία ηλεκτρονικής τραπε-

⁽¹⁾ Βλ. σχετικά Ευρωπαϊκή Επιτροπή (1997α).

⁽²⁾ Ενδεικτικοί ορισμοί του ηλεκτρονικού εμπορίου δίνονται στα OECD (1999), σελ. 28-29, UNCITRAL (1996), άρθρο 1, U. S. General Accounting Office (2002), σελ. 9.

⁽³⁾ Βλ. σχετικά Allen, McAndrews and Strahan (2001), σελ. 2. Για μια συνολική παρουσίαση των προκλήσεων της ηλεκτρονικής χρηματοπιστωτικής διαμεσολάβησης, βλ. Bank for International Settlement (2001), OECD (2001), Claessens, Glaessner, and Klingebiel (2000) και Duisenberg (2003).

⁽⁴⁾ Βλ. σχετικά International Organisation of Securities Commissions (1998), International Organisation of Securities Commissions (2001), και Committee on Global Financial Systems (2001).

⁽⁵⁾ Βλ. σχετικά International Association Insurance Supervisors (2000).

⁽⁶⁾ Ενδεικτικοί (και σαφώς διαφοροποιούμενοι) ορισμοί της ηλεκτρονικής τραπεζικής δίνονται στα κείμενα Basle Committee on Banking Supervision (1998), σελ. 3, Basle Committee on Banking Supervision (2003β), σελ. 4, υποσ. 2, και European Committee on Banking Standards (2001), σελ. 8.

⁽⁷⁾ European Central Bank (1999), σελ. 10. Η τραπεζική μέσω κινητής τηλεφωνίας (m-banking) δεν συγκροτεί αυτοτελή κατηγορία, αλλά αποτελεί υπάλληλη έννοια της δικτυακής τραπεζικής με διαφοροποιητικό γνώρισμα το μέσο πρόσβασης στο διαδίκτυο.

πεξικής μπορεί να διεξάγεται σε κλειστά δίκτυα (proprietary dial up services) ή σε ανοιχτά δίκτυα⁽⁸⁾. Η ηλεκτρονική τραπεζική σε ανοιχτά δίκτυα (ή δικτυακή τραπεζική, internet banking), η οποία αποτελεί το αντικείμενο της παρούσας μελέτης, διακρίνεται περαιτέρω, με βάση το εύρος των δραστηριοτήτων, σε⁽⁹⁾: πληροφοριακή (informational)⁽¹⁰⁾, επικοινωνιακή (communicative)⁽¹¹⁾ και συναλλακτική (transactional)⁽¹²⁾.

Τα πιστωτικά ιδρύματα εντάσσονται στο πλαίσιο του ηλεκτρονικού εμπορίου με δύο διαφορετικούς ρόλους συναλλακτικής δικτυακής τραπεζικής είτε παρέχοντας τραπεζικά προϊόντα και υπηρεσίες μέσω του διαδικτύου, είτε προσφέροντας στο κοινό τα μέσα πληρωμής που επιτρέπουν τη διεξαγωγή άλλων συναλλαγών ηλεκτρονικού εμπορίου⁽¹³⁾. Η παροχή υπηρεσιών πιστοποίησης μπορεί να αποτελεί τόσο αυτόνομη δραστηριότητα όσο και δραστηριότητα συνδεδεμένη με τους δύο βασικούς ρόλους συναλλακτικής δικτυακής τραπεζικής. Από αυτούς τους ρόλους διακρίνεται σαφώς η χρήση του διαδικτύου για λόγους προώθησης και διαφήμισης των προϊόντων/υπηρεσιών.

Η παρούσα μελέτη εστιάζει το ενδιαφέρον της στο παράγωγο κοινοτικό δίκαιο που ρυθμίζει:

⁽⁸⁾ Basle Committee on Banking Supervision (1998), σελ. 3. Το internet αποτελεί μια παγκοσμίως χαρακτηρισμένη υποδομή δεδομένων και μεθόδων χρήσης τους που ερείδεται στην τηλεπικοινωνιακή σύνδεση υπολογιστών. Για τα βασικά χαρακτηριστικά του internet που το διαφοροποιούν από τις παραδοσιακές τηλεπικοινωνιακές υπηρεσίες, βλ. International Telecommunications Union (1999).

⁽⁹⁾ Basle Committee on Banking Supervision (2003α), σελ. 2, υποσ. 2. Βλ. επίσης Comptroller of the Currency (1999) και Γκόρτσο (1998α).

⁽¹⁰⁾ Παραδείγματα τέτοιων υπηρεσιών αποτελούν οι υπηρεσίες σχετικά με τη διαφήμιση, την εμπορική προώθηση, τη χορηγία, την προώθηση πωλήσεων και τις δημόσιες σχέσεις.

⁽¹¹⁾ Για παράδειγμα, ενημέρωση υπολοίπου και κίνησης λογαριασμού, υποβολή αιτήσεων για χορήγηση δανείων, έκδοση πιστωτικής κάρτας κλπ.

⁽¹²⁾ Για παράδειγμα πληρωμή λογαριασμών, εντολές μεταφορών χρημάτων. Για μια παρουσίαση της δραστηριοποίησης των πιστωτικών ιδρυμάτων των ΗΠΑ στην ηλεκτρονική τραπεζική, βλ. Carlson, Furst, Lang, and Nolle (2001).

⁽¹³⁾ Basle Committee on Banking Supervision (1998α), σελ. 3.

⁽¹⁴⁾ Για τους σκοπούς της παρούσας μελέτης, οι όροι ηλεκτρονική και δικτυακή τραπεζική χρησιμοποιούνται εναλλακτικά.

- την παροχή υπηρεσιών δικτυακής τραπεζικής⁽¹⁴⁾,
- σε διασυνοριακή βάση από ένα πιστωτικό ίδρυμα με καταστατική έδρα σε ένα κράτος μέλος της Κοινότητας σε κατοίκους άλλου κράτους μέλους χωρίς εμπορική παρουσία στο κράτος μέλος υποδοχής⁽¹⁵⁾.

2. Συνολική θεώρηση στόχων και πηγών του ευρωπαϊκού κοινοτικού δικαίου για την ηλεκτρονική τραπεζική

Η διαμόρφωση του κατάλληλου ρυθμιστικού πλαισίου για την ανάπτυξη της ηλεκτρονικής τραπεζικής αλλά και οι επιπτώσεις των νέων τεχνολογιών στο υφιστάμενο κανονιστικό πλαίσιο τραπεζικών δραστηριοτήτων απασχόλησε τα κοινοτικά όργανα ήδη από το 1997⁽¹⁶⁾. Επιμέρους διαστάσεις της ηλεκτρονικής τραπεζικής αποτελούν επίσης μέρος του σχεδίου δράσης της Επιτροπής για την υλοποίηση μιας πλήρως ενοποιημένης αγοράς χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών μέχρι το 2005⁽¹⁷⁾.

Οι στόχοι του ευρωπαϊκού κοινοτικού πλαισίου που αφορά στην άσκηση δραστηριοτήτων ηλεκτρονικής τραπεζικής είναι δύο⁽¹⁸⁾:

- η δημιουργία ενός συνεκτικού κανονιστικού πλαισίου που θα εξασφαλίζει την απρόσκοπτη παροχή υπηρεσιών ηλεκτρονικής τραπεζικής στην ενιαία αγορά, αποφεύγοντας την έγκριση εθνικών νομοθετικών αποκλίσεων, και

⁽¹⁵⁾ Η χρήση της ηλεκτρονικής τραπεζικής στις περιπτώσεις που υφίσταται εμπορική παρουσία εντάσσεται εξ ολοκλήρου στην παραδοσιακή διασυνοριακή επέκταση δραστηριοτήτων με εμπορική παρουσία. Στο Παράρτημα I του Basle Committee on Banking Supervision (2003α) καταγράφονται κριτήρια για τη διακρίβωση της πρόθεσης παροχής υπηρεσιών ηλεκτρονικής τραπεζικής σε μη κατοίκους σε διασυνοριακή βάση.

⁽¹⁶⁾ Βλ. σχετικά Ευρωπαϊκή Επιτροπή (1997β) και Ευρωπαϊκή Επιτροπή (1997γ).

⁽¹⁷⁾ Βλ. σχετικά Ευρωπαϊκή Επιτροπή (1999). Για μια παρουσίαση των προκλήσεων που αντιμετωπίζει η ΕΕ κατά τη διαμόρφωση πολιτικής στον τομέα της ηλεκτρονικής χρηματοπιστωτικής διαμεσολάβησης, βλ. Avgouleas (2003).

⁽¹⁸⁾ Βλ. σχετικά Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2001), σελ. 2.

- η διασφάλιση της συνοχής αφενός μεταξύ της νομοθεσίας περί χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών και της Οδηγίας για το ηλεκτρονικό εμπόριο, αφετέρου μεταξύ της παροχής των χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών on-line και των συμβατικών τρόπων παροχής τους.

Η διαμόρφωση ενός αυτοτελούς κανονιστικού πλαισίου άσκησης δραστηριοτήτων ηλεκτρονικής τραπεζικής δεν κρίθηκε αναγκαία⁽¹⁹⁾. Οι σχετικοί κανόνες είναι κατά συνέπεια διεσπαρμένοι σε πληθώρα κοινοτικών πράξεων και αρθρώνονται γύρω από τρεις θεματικές ενότητες⁽²⁰⁾:

(α) Στην πρώτη θεματική εντάσσονται οι Οδηγίες, οι διατάξεις των οποίων αφορούν στην ανάληψη και άσκηση δραστηριοτήτων ηλεκτρονικής τραπεζικής από κοινοτικά πιστωτικά ιδρύματα. Πρόκειται για:

- τη βασική τραπεζική **Οδηγία 2000/12/ΕΚ** του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με την ανάληψη και την άσκηση δραστηριότητας πιστωτικών ιδρυμάτων,
- την **Οδηγία 2000/28/ΕΚ** για την τροποποίηση της Οδηγίας 2000/12/ΕΚ, και
- την **Οδηγία 2000/46/ΕΚ** του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για την ανάληψη, την άσκηση και την προληπτική εποπτεία της δραστηριότητας ιδρύματος ηλεκτρονικού χρήματος.

(β) Στη δεύτερη θεματική ενότητα εντάσσονται οι Οδηγίες που περιέχουν διατάξεις συναφείς με την κοινωνία της πληροφορίας και την εξ αποστάσεως εμπορία χρηματοοικονομικών υπηρεσιών, και συγκεκριμένα:

- η **Οδηγία πλαίσιο 2000/31/ΕΚ** του Ευρωπαϊκού

Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για ορισμένες νομικές πτυχές των υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας, ιδίως του ηλεκτρονικού εμπορίου, στην εσωτερική αγορά,

- η **Οδηγία 2002/65/ΕΚ** του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με την εξ αποστάσεως εμπορία χρηματοοικονομικών υπηρεσιών προς τους καταναλωτές και την τροποποίηση των Οδηγιών 90/619/ΕΟΚ, 97/7/ΕΚ και 98/27/ΕΚ,

- η **Οδηγία 1999/93/ΕΚ** του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, σχετικά με ένα κοινό πλαίσιο για τις ηλεκτρονικές υπογραφές, και
- η **Οδηγία 98/48/ΕΚ** του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για την τροποποίηση της Οδηγίας 98/34/ΕΚ για την καθιέρωση μιας διαδικασίας πληροφόρησης στον τομέα των τεχνικών προτύπων και προδιαγραφών⁽²¹⁾.

(γ) Τέλος, στην τρίτη ενότητα εντάσσονται οι κοινοτικές πράξεις που αφορούν στο κανονιστικό πλαίσιο σχετικά με τη διενέργεια πληρωμών σε περιβάλλον ηλεκτρονικού εμπορίου, το οποίο περιλαμβάνει:

- τη **Σύσταση 97/489/ΕΚ** της Επιτροπής σχετικά με τις συναλλαγές που γίνονται με μέσα ηλεκτρονικής πληρωμής και ιδίως όσον αφορά τις σχέσεις μεταξύ εκδότη και κατόχου,
- τον **Κανονισμό 2560/2001/ΕΚ** του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, για τις διασυνοριακές πληρωμές σε ευρώ, και
- την **Απόφαση-πλαίσιο 2001/413/ΔΕΥ** του Συμβουλίου για την καταπολέμηση της απάτης και της πλαστογραφίας που αφορούν τα μέσα πληρωμής πλην των μετρητών.

⁽¹⁹⁾ Βλ. σχετικά Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2001), σελ. 2. Η επιλογή αυτή είναι δηλωτική της φύσης των εν λόγω υπηρεσιών/προϊόντων.

⁽²⁰⁾ Οι διατάξεις του πρωτογενούς δικαίου που άπτονται της ηλεκτρονικής τραπεζικής περιλαμβάνουν:

- το άρθρο 49 ΣυνθΕΚ το οποίο αφορά στην κατάργηση των περιορισμών στην ελευθερία παροχής υπηρεσιών, και
- τα άρθρα 47 ΣυνθΕΚ (κατά παραπομπή του άρθρου 55) και 95, τα οποία συγκροτούν τις νομικές βάσεις έκδοσης πράξεων παραγώγου δικαίου για την υλοποίηση της ελευθερίας παροχής υπηρεσιών.

Ιδιαίτερη σημασία για την παροχή υπηρεσιών ηλεκτρονικής τραπεζικής έχει η διάταξη της Συνθήκης, σύμφωνα με την οποία στην ελευθερία παροχής υπηρεσιών εμπίπτουν και οι περιπτώσεις στις οποίες το πρόσωπο που παρέχει την υπηρεσία εγκαθίσταται προσωρινά στο κράτος μέλος όπου αυτή παρέχεται.

⁽²¹⁾ Σκοπός της Οδηγίας 98/48/ΕΚ είναι η επέκταση του πεδίου εφαρμογής της Οδηγίας 98/34/ΕΚ στις υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας, με την καθιέρωση μιας διαδικασίας διαβούλευσης και διοικητικής συνεργασίας αναφορικά με τα νέα σχέδια κανονιστικών ρυθμίσεων.

B. Έννοια του φορέα παροχής υπηρεσιών ηλεκτρονικής τραπεζικής και τυπολογία της διασυνοριακής παροχής υπηρεσιών ηλεκτρονικής τραπεζικής

1. Έννοια του φορέα παροχής υπηρεσιών ηλεκτρονικής τραπεζικής

Στο ευρωπαϊκό κοινοτικό δίκαιο δεν υφίσταται αυτοτελής ορισμός του φορέα παροχής υπηρεσιών ηλεκτρονικής τραπεζικής. Ο εννοιολογικός προσδιορισμός του απαιτεί το συγκραση των ορισμών του πιστωτικού ιδρύματος, του φορέα παροχής υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας και του φορέα παροχής υπηρεσιών πιστοποίησης.

(α) Στην ευρεία έννοια του πιστωτικού ιδρύματος εμπίπτουν οι ακόλουθες κατηγορίες επιχειρήσεων⁽²²⁾:

- το πιστωτικό ίδρυμα *stricto sensu*⁽²³⁾, δηλαδή η επιχείρηση της οποίας η δραστηριότητα συνίσταται στην αποδοχή από το κοινό καταθέσεων ή άλλων επιστρεπτέων κεφαλαίων και στη χορήγηση πιστώσεων για ίδιο λογαριασμό⁽²⁴⁾, και
- το ίδρυμα ηλεκτρονικού χρήματος, δηλαδή η επιχείρηση ή άλλου τύπου νομικό πρόσωπο,

εκτός του πιστωτικού ιδρύματος *stricto sensu*, η οποία εκδίδει μέσα πληρωμής υπό μορφή ηλεκτρονικού χρήματος⁽²⁵⁾.

(β) Η έννοια του φορέα παροχής υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας περιλαμβάνει κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο το οποίο ασκεί ουσιαστικά μια οικονομική δραστηριότητα μέσω μιας μόνιμης εγκατάστασης για αόριστη χρονική διάρκεια⁽²⁶⁾. Στην έννοια της υπηρεσίας της κοινωνίας της πληροφορίας εμπίπτει κάθε υπηρεσία που παρέχεται συνήθως έναντι αμοιβής με χρήση ηλεκτρονικών μέσων εξ αποστάσεως⁽²⁷⁾ και κατόπιν προσωπικής επιλογής ενός αποδέκτη υπηρεσιών⁽²⁸⁾.

(γ) Τέλος, ως πάροχος υπηρεσιών πιστοποίησης ορίζεται ο φορέας ή το φυσικό ή νομικό πρόσωπο που εκδίδει πιστοποιητικά ή παρέχει άλλες υπηρεσίες, συναφείς με τις ηλεκτρονικές υπογραφές⁽²⁹⁾. Στην Οδηγία 1999/93/EK καθορίζονται οι έννοιες της ηλεκτρονικής υπογραφής, της προηγμένης ηλεκτρονικής υπογραφής, του ψηφιακού πιστοποιητικού και του αναγνωρισμένου ψηφιακού πιστοποιητικού⁽³⁰⁾.

⁽²²⁾ Οδηγία 2000/12/E, άρθρο 1, σημείο 1, εδάφιο α, όπως τροποποιήθηκε με την Οδηγία 2000/28/EK με παραπομπή στην Οδηγία 2000/46, άρθρο 1, παρ. 3, στοιχείο α. Επισημαίνεται ότι με την Οδηγία 2000/28/EK διευρύνθηκε ο ορισμός του πιστωτικού ιδρύματος προκειμένου να συμπεριληφθούν και τα ιδρύματα ηλεκτρονικού χρήματος.

⁽²³⁾ Στη συνέχεια του παρόντος άρθρου ο όρος πιστωτικό ίδρυμα θα αναφέρεται στο *stricto sensu* πιστωτικό ίδρυμα.

⁽²⁴⁾ Οι εν λόγω επιχειρήσεις δύνανται να παρέχουν ένα ευρύ φάσμα υπηρεσιών εμπορικής και επενδυτικής τραπεζικής. Βλ. παράρτημα Ι της Οδηγίας 2000/12/EK και Παράρτημα (τιμήματα Α και Γ) της Οδηγίας 93/22/ΕΟΚ.

⁽²⁵⁾ Το “ηλεκτρονικό χρήμα” αποτελεί ένα επαναφορτιζόμενο μέσο πληρωμής, εκτός των μέσων πληρωμής εξ αποστάσεως, στο οποίο αποθηκεύονται μονάδες νομισματικής αξίας (Κανονισμός 2560/2001, άρθρο 2, στοιχείο δ, σε συνδυασμό με Σύσταση 97/489/EK, άρθρο 2, στοιχείο γ). Η νομισματική αξία αντιπροσωπεύει απαίτηση έναντι του εκδότη, είναι αποθηκευμένη σε ηλεκτρονικό υπόθεμα, εκδίδεται κατόπιν παραλαβής χρηματικού ποσού τουλάχιστον ίσου με της νομισματικής αξίας και γίνεται δεκτή ως μέσο πληρωμής από άλλες επιχειρήσεις πέραν της εκδότριας (Οδηγία 2000/46/EK, άρθρο 1, παρ. 3, στοιχείο β).

⁽²⁶⁾ Οδηγία 2000/31/EK, άρθρο 2, σημεία β και γ.

⁽²⁷⁾ Ο ορισμός της έννοιας δίνεται στο άρθρο 2, σημείο 5 της Οδηγίας 2002/65/EK.

⁽²⁸⁾ Οδηγία 98/34/EK, άρθρο 1, σημείο 2, όπως τροποποιήθηκε με την Οδηγία 98/48/EK κατά παραπομπή του άρθρου 2, στοιχείο α της Οδηγίας 2000/31/EK (βλ. επίσης Οδηγία 98/34/EK, 17ο σημείο αιτιολογικού). Στο παράρτημα V περιέχεται ενδεικτικός κατάλογος των υπηρεσιών που δεν εμπίπτουν στον ορισμό.

⁽²⁹⁾ Οδηγία 1999/93/EK, άρθρο 2, στοιχείο 11. Για μια αναλυτική παρουσίαση του ευρωπαϊκού κοινοτικού κανονιστικού πλαισίου για τις ηλεκτρονικές υπογραφές, βλ. το άρθρο του Μητράκα στο παρόν τεύχος του Δελτίου.

⁽³⁰⁾ *Ibid*, άρθρο 2, σημεία 1, 2, 9 και 10. Η προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή ερείδεται στην τεχνολογική υποδομή δημόσιας κλειδας (public key infrastructure). Η χρήση ψηφιακών πιστοποιητικών με υποδομή δημόσιας κλειδας παρέχει τον υψηλότερο βαθμό ασφάλειας για την ταυτοποίηση των συναλλασσομένων και την πιστοποίηση της αυθεντικότητας της συναλλαγής συμβάλλοντας έτσι στη μείωση του κινδύνου αποποίησης της συναλλαγής (non repudiation). Βλ. επίσης, Basle Committee on Banking Supervision (2003β), σελ. 14-15, 5η αρχή διαχείρισης κινδύνων.

2. Τυπολογία της διασυνοριακής παροχής υπηρεσιών ηλεκτρονικής τραπεζικής

Προκειμένου να μην απολέσει το ευεργέτημα του καθεστώτος της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών (και δεδομένου του γεγονότος ότι η πραγματοποίηση εργασιών συναλλακτικής ηλεκτρονικής τραπεζικής απαιτεί σε ορισμένες περιπτώσεις μιας μορφής φυσική παρουσία), ένα κοινοτικό πιστωτικό ίδρυμα διαθέτει τις εξής επιλογές:

- υποκίνηση του πελάτη να μεταβεί στο κράτος μέλος όπου είναι εγκατεστημένο το πιστωτικό ίδρυμα,
- αμιγώς διασυνοριακή παροχή υπηρεσιών χωρίς να λαμβάνει χώρα καμία μετακίνηση ούτε του πιστωτικού ιδρύματος ούτε του πελάτη,
- προσωρινή μετακίνηση υπαλλήλικού προσωπικού του πιστωτικού ιδρύματος στη χώρα του πελάτη⁽³¹⁾,
- χρησιμοποίηση ανεξάρτητων ενδιάμεσων φορέων⁽³²⁾, και
- χρησιμοποίηση υλικής υποδομής μη εξομοιούμενης με εγκατάσταση.

Ενώ οι δύο πρώτες περιπτώσεις δεν δημιουργούν ερμηνευτικά προβλήματα, αναφορικά με τις τρεις τελευταίες περιπτώσεις θα πρέπει να εκτιμηθεί το ενδεχόμενο καταστρατήγησης των διατάξεων που ισχύουν για την εγκατάσταση⁽³³⁾. Επισημαίνεται ότι το ΔΕΚ στην υπόθεση Gebhard αποφάνθηκε ότι, κατά τη διασυνοριακή παροχή υπηρεσιών, ο παρέχων τις υπηρεσίες δύναται να διαθέτει την αναγκαία για την εκπλήρωση της παροχής υλική υποδομή χωρίς να υπάγεται στο δικαίωμα εγκατάστασης⁽³⁴⁾. Επίσης, η Επιτροπή στην Ανακοίνωση του 1997 εκτιμά ότι η παροχή υπηρεσιών με εγκατάσταση αυτόματων ταμιακών μηχανών (ATMs) εξομοιώνεται με την παροχή υπηρεσιών.

Γ. Ελευθερία παροχής υπηρεσιών ηλεκτρονικής τραπεζικής

1. Η θεμελίωση της ελευθερίας στο παράγωγο δίκαιο και οι βασικές προϋποθέσεις άσκησης της

1.1 Η θεμελίωση της ελευθερίας

Η ελευθερία παροχής υπηρεσιών ηλεκτρονικής τραπεζικής θεμελιώνεται σε τέσσερις (4) κοινοτικές πράξεις:

- την Οδηγία 2000/12/ΕΚ και την Οδηγία 2000/46/ΕΚ (κατωτέρω υπό α),
- την Οδηγία 2000/31/ΕΚ (υπό β), και
- την Οδηγία 1999/93/ΕΚ (υπό γ).

(α) Σύμφωνα με την αρχή της αμοιβαίας αναγνώρισης, τα πιστωτικά ιδρύματα, περιλαμβανομένων και των ιδρυμάτων ηλεκτρονικού χρήματος, που έχουν λάβει άδεια λειτουργίας σε ένα κράτος μέλος μπορούν να παρέχουν διασυνοριακά, ήτοι χωρίς την εγκατάσταση φυσικής παρουσίας, τις υπηρεσίες τους στην επικράτεια άλλων κρατών μελών, χωρίς να απαιτείται άδεια των αρμόδιων αρχών του κράτους μέλους υποδοχής⁽³⁵⁾.

Όσον αφορά στα πιστωτικά ιδρύματα, η έκταση εφαρμογής της αρχής της αμοιβαίας αναγνώρισης περιλαμβάνει τις υπηρεσίες που αφενός μεν καλύπτονται από την άδεια λειτουργίας των αρμόδιων αρχών του κράτους μέλους καταγωγής, και αφετέρου περιέχονται στον κατάλογο των υπηρεσιών που απαριθμούνται στο Παράρτημα Ι της Οδηγίας

⁽³¹⁾ Για την ερμηνεία της έννοιας του προσωρινού χαρακτήρα, βλ. ΔΕΚ, απόφαση 30ής Νοεμβρίου 1995, Υπόθεση 55/94, Gebhard.

⁽³²⁾ Βάσει της νομολογίας του ΔΕΚ, η Επιτροπή εκτιμά ότι πρέπει να συντρέχουν τρεις προϋποθέσεις προκειμένου η χρησιμοποίηση προστηθέντων να επέγεται υπαγωγή στο δικαίωμα εγκατάστασης. Βλ. σχετικά Ευρωπαϊκή Επιτροπή (1997γ).

⁽³³⁾ Το ΔΕΚ σε σειρά αποφάσεων αναγνώρισε το δικαίωμα των κρατών μελών να θεσπίζουν διατάξεις για την απαγόρευση της "παράκαμψης" εφαρμογής των διατάξεων περί εγκατάστασης. Βλ. 57ο σημείο αιτιολογικού της Οδηγίας 2000/31/ΕΚ.

⁽³⁴⁾ ΔΕΚ, απόφαση 30ής Νοεμβρίου 1995, Υπόθεση 55/94, Gebhard.

⁽³⁵⁾ Οδηγία 2000/12/ΕΚ, άρθρο 18.

2000/12/EK⁽³⁶⁾. Για τα ιδρύματα ηλεκτρονικού χρήματος η αρχή της αμοιβαίας αναγνώρισης εφαρμόζεται αποκλειστικά στη δραστηριότητα έκδοσης ηλεκτρονικού χρήματος⁽³⁷⁾. Το ευεργέτημα της αμοιβαίας αναγνώρισης δεν απολαμβάνουν πάντως τα ιδρύματα ηλεκτρονικού χρήματος που εξαιρούνται από το πεδίο εφαρμογής της Οδηγίας 2000/46/EK⁽³⁸⁾.

Η αρχή της αμοιβαίας αναγνώρισης δεν εφαρμόζεται στις περιπτώσεις της παροχής υπηρεσιών από πιστωτικά ιδρύματα που δεν περιλαμβάνονται στον κατάλογο του παραρτήματος (ή δεν καλύπτονται από την άδεια λειτουργίας των αρχών του κράτους μέλους καταγωγής), και της παροχής επικουρικών υπηρεσιών από τα ιδρύματα ηλεκτρονικού χρήματος. Στις εν λόγω περιπτώσεις εξακολουθούν να εφαρμόζονται οι διατάξεις της Συνθήκης αναφορικά με την ελευθερία παροχής υπηρεσιών⁽³⁹⁾.

(β) Αναφορικά με τις υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας, τα κράτη μέλη δεν μπορούν για λόγους που αφορούν στο συντονισμένο τομέα να λάβουν μέτρα που παρακαλύδουν ή καθιστούν λιγότερο ελκυστική την παροχή υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας από φορέα παροχής υπηρεσιών εγκατεστημένο σε άλλο κράτος μέλος⁽⁴⁰⁾.

⁽³⁶⁾ Ανακύπτει το ερώτημα αν οι υπηρεσίες ηλεκτρονικής τραπεζικής περιλαμβάνονται ή όχι στον εν λόγω κατάλογο. Η επιλογή του κοινοτικού νομοθέτη για τη μη διαμόρφωση ενός αυτοτελούς πλαισίου συνιγορεί στη θεώρηση της παροχής τραπεζικών υπηρεσιών μέσω internet ως ένα νέο μέσο εξ αποστάσεως διενέργειας συμβατικών συναλλαγών και όχι ως αυτοτελή δραστηριότητα (βλ. επίσης Basle Committee on Banking Supervision (2003α), σελ 8, παράγραφος 26 και υποσ. 19). Πάντως δεν μπορεί ανεπιφύλαχτα να ληφθεί το ίδιο για καινοτομικές υπηρεσίες, όπως η συγκεντρωτική διαχείριση τραπεζικών και μη λογαριασμών (account aggregation).

⁽³⁷⁾ Οδηγία 2000/46/EK, άρθρο 2, παρ. 2. Σημειώνεται ότι τα ιδρύματα ηλεκτρονικού χρήματος δύνανται, βάσει του άρθρου 1, παρ. 5 εδ. α, να ασκούν και επικουρικές – προς την κύρια – δραστηριότητες. Οσον αφορά στην έκδοση ηλεκτρονικού χρήματος από τα πιστωτικά ιδρύματα εμπίπτει στο σημείο 5 του παραρτήματος I της Οδηγίας 2000/12/EK (η εκεί αναφορά μέσω πληρωμών είναι ενδεικτική όχι περιοριστική). Βλ. Οδηγία 2000/46/EK, 6ο σημείο αιτιολογικού.

⁽³⁸⁾ Οδηγία 2000/46/EK, άρθρο 8, παρ. 2. Οι εν λόγω εξαιρέσεις προσδιορίζονται στην παρ. 1, στοιχεία α-γ.

⁽³⁹⁾ Οδηγία 2000/12/EK, 14ο σημείο αιτιολογικού, σε συνδυασμό με Οδηγία 2000/46/EK, άρθρο 2, παρ. 2.

(γ) Τέλος, τα κράτη μέλη δεν μπορούν να περιορίζουν ούτε την παροχή υπηρεσιών πιστοποίησης από φορείς εγκατεστημένους σε άλλο κράτος μέλος στους τομείς που καλύπτονται από την Οδηγία 1999/93/EK, ούτε την ελεύθερη κυκλοφορία των προϊόντων ηλεκτρονικής υπογραφής που συμμορφώνονται με τις διατάξεις της Οδηγίας 1999/93/EK⁽⁴¹⁾.

1.2 Βασικές προϋποθέσεις άσκησης της ελευθερίας

Τα κοινοτικά πιστωτικά ιδρύματα προκειμένου να ασκήσουν το δικαίωμα της ελευθερίας παροχής υπηρεσιών ηλεκτρονικής τραπεζικής υπέχουν τις εξής υποχρεώσεις:

- γνωστοποίηση στην αρμόδια εποπτική αρχή της έναρξης παροχής υπηρεσιών (κατωτέρω υπό α), και
- παροχή πρόσβασης στους αποδέκτες του και στις αρμόδιες αρχές σε συγκεκριμένες πληροφορίες (υπό β).

(α) Στην περίπτωση των πιστωτικών ιδρυμάτων, προϋπόθεση για την έναρξη της διασυνοριακής παροχής υπηρεσιών σε άλλα κράτη μέλη αποτελεί η έγγραφη γνωστοποίηση στις αρμόδιες αρχές του κράτους μέλους καταγωγής των υπηρεσιών που πρόκειται να παρασχεθούν στο κράτος μέλος υποδοχής⁽⁴²⁾. Σε διάστημα ενός (1) μηνός από την παραλαβή της γνωστοποίησης οι αρμόδιες αρχές του κράτους μέλους καταγωγής προβαίνουν σε κοινοποίηση στις αρμόδιες αρχές του κράτους μέλους υποδοχής⁽⁴³⁾. Το πιστωτικό ίδρυμα αφότου προχω-

⁽⁴⁰⁾ Οδηγία 2000/31/EK, άρθρο 3, παρ. 2. Για την έννοια του συντονισμένου τομέα, βλ. *ibid*, άρθρο 2, στοιχείο η.

⁽⁴¹⁾ Οδηγία 1999/93/EK, άρθρο 4.

⁽⁴²⁾ Οδηγία 2000/12/EK, άρθρο 21, παρ. 1. Αυτό δεν είναι απαραίτητο στην περίπτωση των δραστηριοτήτων πληροφοριακής και επικοινωνιακής ηλεκτρονικής τραπεζικής. Βλ. σχετικά Ευρωπαϊκή Επιτροπή (1997γ). Παρόμοια η προσέγγιση και της Επιτροπής της Βασιλείας στο Basle Committee on Banking Supervision (2003α), σελ. 10, παρ. 36.

⁽⁴³⁾ Η κοινοποίηση της γνωστοποίησης αποτελεί μια απλή διοικητική διατύπωση και εξυπηρετεί αποκλειστικά το σκοπό αμοιβαίας ενημέρωσης των αρμοδίων εποπτικών αρχών. Συνεπώς στο μέτρο

ρήσει στη γνωστοποίηση, δύναται να ασκήσει το δικαίωμα διασυνωριακής παροχής υπηρεσιών⁽⁴⁴⁾.

Η υποχρέωση γνωστοποίησης σύμφωνα με την παρ. 1 του άρθρου 20 της Οδηγίας 2000/12/EK εφαρμόζεται μόνο στις δραστηριότητες που πράγματι θα ασκηθούν στο έδαφος άλλου κράτους μέλους. Βασικό κριτήριο εν προκειμένω αποτελεί ο προσδιορισμός του τόπου της χαρακτηριστικής παροχής (εκείνης για την οποία καταβάλλεται οικονομική αντιπαροχή). Στην περίπτωση της ηλεκτρονικής τραπεζικής η εφαρμογή του εν λόγω κριτηρίου εμφανίζει πολλές δυσχέρειες και απαιτείται ενδελεχής ad hoc εξέταση για την εξαγωγή συμπεράσματος.

Επισημαίνεται ότι, σύμφωνα με την Επιτροπή, η παροχή τραπεζικών υπηρεσιών μέσω internet δεν θα πρέπει να υπόκειται κατ' αρχήν στην υποχρέωση προηγούμενης γνωστοποίησης εφόσον το πιστωτικό ίδρυμα δεν θα ασκήσει τις δραστηριότητές του στην επικράτεια άλλου κράτους μέλους⁽⁴⁵⁾.

(β) Ο φορέας παροχής υπηρεσιών ηλεκτρονικής τραπεζικής υποχρεούται να παρέχει πρόσβαση, τόσο στους αποδέκτες του όσο και στις αρμόδιες αρχές, στις ακόλουθες πληροφορίες⁽⁴⁶⁾:

- επωνυμία του φορέα παροχής της υπηρεσίας,
- γεωγραφική διεύθυνση στην οποία ο φορέας είναι εγκατεστημένος,
- στοιχεία που να επιτρέπουν την ταχεία επαφή και την άμεση και ουσιαστική επικοινωνία με το φορέα παροχής της υπηρεσίας, συμπεριλαμβανομένης της ηλεκτρονικής του διεύθυνσης,
- εφόσον ο φορέας είναι εγγεγραμμένος σε εμπο-

ρικό μητρώο ή παρόμοιο δημόσιο μητρώο, το οικείο μητρώο και τον αριθμό εγγραφής του σε αυτό ή ισοδύναμο τρόπο αναγνώρισης στο μητρώο αυτό, και

- εφόσον η δραστηριότητα υπόκειται σε καθεστώς έγκρισης, τα στοιχεία της αρμόδιας εποπτικής αρχής.

2. Οι περιορισμοί της ελευθερίας

Το παράγωγο κοινοτικό δίκαιο παρέχει, δυνάμει των διατάξεων των Οδηγιών 2000/12/EK και 2000/31/EK, στο κράτος μέλος υποδοχής τη δυνατότητα να παρεκκλίνει σε συγκεκριμένες περιπτώσεις από την αρχή της αμοιβαίας αναγνώρισης.

(α) Στο πλαίσιο της Οδηγίας 2000/12/EK, το κράτος μέλος υποδοχής μπορεί να επιβάλλει στα κοινοτικά πιστωτικά ιδρύματα την τήρηση ειδικών διατάξεων που προβλέπονται από τις εθνικές, νομοθετικές και κανονιστικές ρυθμίσεις του, υπό την προϋπόθεση⁽⁴⁷⁾ ότι οι διατάξεις αυτές είναι συμβατές με το ευρωπαϊκό κοινοτικό δίκαιο και έχουν θεσπιστεί για λόγους “γενικού συμφέροντος”⁽⁴⁸⁾, και τα πιστωτικά ιδρύματα ή αυτές οι δραστηριότητες δεν υπόκεινται σε ισοδύναμους κανόνες σύμφωνα με τις ρυθμίσεις του κράτους μέλους καταγωγής.

(β) Η Οδηγία για το ηλεκτρονικό εμπόριο καθιερώνει επίσης δύο κατηγορίες παρεκκλίσεων από την αρχή της εσωτερικής αγοράς⁽⁴⁹⁾: γενικές και ειδικές. Οι πρώτες παρέχουν στα κράτη μέλη τη δυνατότητα να λαμβάνουν μέτρα σύμφωνα με το κοι-

που δεν αποβλέπει στην προστασία των καταναλωτών, η παράλειψή της δεν μπορεί να θεμελιώσει λόγο ακυρότητας συναφθεισών συμβάσεων. Βλ. σχετικά Ευρωπαϊκή Επιτροπή (1997γ), σελ. 9.

⁽⁴⁴⁾ Πράγματι από τη νομική φύση γνωστοποίησης (Ευρωπαϊκή Επιτροπή (1997γ)) και το λεκτικό του άρθρου 21, παρ. 1 της Οδηγίας 2000/12/EK συνάγεται ότι δεν είναι αναγκαία η τριγωνική σχέση που απαιτεί η διάταξη του άρθρου 20, παρ. 5.

⁽⁴⁵⁾ Ευρωπαϊκή Επιτροπή (1997γ), σελ. 7 και 9. Το ίδιο ισχύει και στην περίπτωση προσωρινής μετάβασης υπαλλήλων του πιστωτικού ιδρύματος για άσκηση επικουρικών δραστηριοτήτων καθώς και στην περίπτωση μετάβασης του πελάτη στο κράτος μέλος όπου είναι εγκατεστημένο το πιστωτικό ίδρυμα.

⁽⁴⁶⁾ Οδηγία 2000/31/EK, άρθρο 5, παρ. 1 στοιχεία α-ε. Βλ. επίσης ανάλογη υποχρέωση στα κείμενα Basle Committee on Banking Supervision (2003α), σελ. 7-8, 2η αρχή διαχείρισης κινδύνων, και Basle Committee on Banking Supervision (2003β), σελ. 18-19, 11η αρχή διαχείρισης κινδύνων.

⁽⁴⁷⁾ Οδηγία 2000/12/EK, 16ο σημείο αιτιολογικού. Βλ. επίσης 17ο σημείο αιτιολογικού.

⁽⁴⁸⁾ Για μια ερμηνεία της εφαρμογής της αρχής του γενικού συμφέροντος στην Οδηγία 2000/12/EK, βλ. Ευρωπαϊκή Επιτροπή (1997γ).

⁽⁴⁹⁾ Για μια ερμηνεία των ειδικών παρεκκλίσεων υπό το πρίσμα και της νομολογίας του ΔΕΚ, βλ. Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2003β).

νοτικό δίκαιο έναντι υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας που προέρχονται από το εξωτερικό και παρέχονται μέσω ιστοσελίδων από φορείς εγκατεστημένους σε άλλα κράτη μέλη⁽⁵⁰⁾. Η ενεργοποίηση των παρεκκλίσεων της δεύτερης κατηγορίας υπόκειται σε ουσιαστικές και διαδικαστικές προϋποθέσεις⁽⁵¹⁾. Κατ' αρχήν, πριν από τη λήψη των μέτρων το κράτος μέλος που τα λαμβάνει οφείλει⁽⁵²⁾:

- να έχει ζητήσει από το κράτος μέλος που είναι εγκατεστημένος ο φορέας παροχής των υπηρεσιών να λάβει τα κατάλληλα μέτρα και το τελευταίο ή δεν τα έλαβε ή τα μέτρα ήταν ανεπαρκή, και
- να κοινοποιήσει τόσο στην Επιτροπή όσο και στο κράτος μέλος που είναι εγκατεστημένος ο φορέας παροχής των υπηρεσιών την πρόθεσή του να λάβει τέτοια μέτρα⁽⁵³⁾.

Τα μέτρα πρέπει να κρίνονται αναγκαία για την επίτευξη συγκεκριμένων στόχων που αναφέρονται και στο άρθρο 46 ΣυνθΕΚ (προστασία της δημόσιας τάξης, δημόσιας υγείας, δημόσιας ασφάλειας), να αποβλέπουν στην προστασία των καταναλωτών, περιλαμβανομένων και των επενδυτών, να αφορούν

σε συγκεκριμένη υπηρεσία που στρέφεται ή δύναται να στραφεί κατά των προαναφερθέντων στόχων⁽⁵⁴⁾, και να σέβονται την αρχή της αναλογικότητας⁽⁵⁵⁾.

4. Το πλαίσιο διοικητικού ελέγχου της ηλεκτρονικής τραπεζικής⁽⁵⁶⁾

1. Μέσα άσκησης προληπτικής εποπτείας

1.1 Εισαγωγικές παρατηρήσεις

Η άσκηση δραστηριοτήτων ηλεκτρονικής τραπεζικής ενέχει κινδύνους τόσο χρηματοπιστωτικής όσο και μη χρηματοπιστωτικής φύσης⁽⁵⁷⁾. Οι χρηματοπιστωτικοί κίνδυνοι δεν διαφοροποιούνται αισθητά από τους κινδύνους των συμβατικών τραπεζικών εργασιών. Εντούτοις ο τρόπος εκδήλωσής τους καθώς και η έκταση και η μορφή των συνεπειών τους αποτελούν ένα καινούργιο φαινόμενο τόσο για τις ίδιες τις τραπεζικές επιχειρήσεις όσο και για τις διοικητικές αρχές που είναι επιφορτισμένες με το έργο της εποπτείας τους. Ιδιαίτερη σημασία πρέπει πάντως να αποδίδεται και στους μη χρηματοπιστωτικής φύσης κινδύνους που συνεπάγεται η παροχή υπηρεσιών ηλεκτρονικής τραπεζικής⁽⁵⁸⁾.

συμφέροντος δεν μπορούν να θεμελιώσουν παρέκκλιση από την αρχή της αμοιβαίας αναγνώρισης, εκτός και αν δικαιολογούνται για λόγους προστασίας του καταναλωτή. Βλ. σχετικά Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2003β), παρ. 2.1.1.

⁽⁵⁶⁾ Ο όρος διοικητικός έλεγχος χρησιμοποιείται κατά τρόπο που να περιλαμβάνει, εκτός από τις αρμοδιότητες προληπτικής εποπτείας και διοικητικές αρμοδιότητες ελέγχου της συμμόρφωσης με τις διατάξεις του συνόλου των Οδηγιών που συνθέτουν το πλαίσιο της ηλεκτρονικής τραπεζικής.

⁽⁵⁷⁾ Σύνομη περιγραφή των προκλήσεων που θέτει η ηλεκτρονική τραπεζική για τη διαχείριση κινδύνων στο Basle Committee on Banking Supervision (2003β), σελ. 5-6.

⁽⁵⁸⁾ Οι δραστηριοποιούμενες στους κόλπους της Τράπεζας Διεθνών Διακανονισμών επιτροπές και ομάδες εργασίας έχουν να επιδείξουν ένα εκτεταμένο έργο στο ζήτημα της διαχείρισης κινδύνων ηλεκτρονικής τραπεζικής. Βλ. σχετικά Basle Committee on Banking Supervision (1989), Committee on Payment and Settlement Systems (1996), Basle Committee on Banking Supervision (1998), Basle Committee on Banking Supervision (2000), Basle Committee on Banking Supervision (2001), και Basle Committee on Banking Supervision (2003β).

⁽⁵⁰⁾ Οδηγία 2000/31/ΕΚ, άρθρο 3, παρ. 3, με παραπομπή στο Παράρτημα.

⁽⁵¹⁾ Η Επιτροπή έχει την εξουσία να εξετάζει τη συμβατότητα των κοινοποιηθέντων μέτρων με το κοινοτικό δίκαιο. Σε περίπτωση που το μέτρο κριθεί ασυμβίβαστο, η Επιτροπή ζητά από το κράτος μέλος να μη λάβει ή να παύσει τα προβλεπόμενα μέτρα (*ibid.*, άρθρο 3, παρ. 6).

⁽⁵²⁾ Οδηγία 2000/31/ΕΚ, άρθρο 3, παρ. 4 στοιχείο β. Σε έκτακτες περιπτώσεις τα κράτη μέλη μπορούν να παρεκκλίνουν από τις εν λόγω υποχρεώσεις αλλά υποχρεούνται το ταχύτερο δυνατό να ενημερώνουν την Επιτροπή και το κράτος μέλος που είναι εγκατεστημένος ο φορέας παροχής υπηρεσιών για τους λόγους που θεμελιώνουν τον επείγοντα χαρακτήρα της λήψης μέτρων (*ibid.*, άρθρο 3, παρ. 5).

⁽⁵³⁾ Η εν λόγω διάταξη παράγει άμεσα αποτελέσματα στο μέτρο που περιέχει σαφή και ολοκληρωμένη ρύθμιση μη εξαρτώμενη από την πλήρωση αρρέσεων ή συνδρομή προϋποθέσεων. Συνεπώς ένας φορέας παροχής υπηρεσιών ηλεκτρονικής τραπεζικής δύναται να την επικαλεστεί ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου σε περίπτωση που δεν προιγήθηκε κοινοποίηση.

⁽⁵⁴⁾ Η διατύπωση θεμελιώνει δικαίωμα λήψης μέτρων προληπτικού χαρακτήρα.

⁽⁵⁵⁾ Οδηγία 2000/31/ΕΚ, άρθρο 3, παρ. 4. Η αναφορά στους λόγους κάμψης της αρχής της αμοιβαίας αναγνώρισης του άρθρου 46 ΣυνθΕΚ, έχει περιοριστικό χαρακτήρα. Άλλοι στόχοι που έχουν αναγνωριστεί νομολογιακά ότι εμπίπτουν στην έννοια του γενικού

1.2 Περιορισμός της έκθεσης σε χρηματοπιστωτικής φύσεως κινδύνους

Ο περιορισμός της έκθεσης των πιστωτικών ιδρυμάτων στον κίνδυνο συγκέντρωσης που προκύπτει από στοιχεία τόσο του επενδυτικού χαρτοφυλακίου όσο και του χαρτοφυλακίου συναλλαγών επιτυγχάνεται με τις διατάξεις των άρθρων 48-49 της Οδηγίας 2000/12/ΕΚ και το Παράρτημα VI της Οδηγίας 93/6/ΕΟΚ. Στα εν λόγω άρθρα προβλέπονται κανόνες αναφορικά με την υποχρέωση γνωστοποίησης στις εποπτικές αρχές των μεγάλων χρηματοδοτικών ανοιγμάτων, και την υποχρέωση διαφοροποίησης του χαρτοφυλακίου ως προς μεμονωμένους πελάτες ή ομάδες συνδεδεμένων πελατών⁽⁵⁹⁾.

Ειδικά στα ιδρύματα ηλεκτρονικού χρήματος ο περιορισμός της έκθεσης στον κίνδυνο πραγματοποιείται και με την επιβολή ποιοτικών⁽⁶⁰⁾ και ποσοτικών περιορισμών της επενδυτικής πολιτικής τους⁽⁶¹⁾.

1.2.1 Ενίσχυση της ικανότητας απορρόφησης ζημιών σε περίπτωση επέλευσης χρηματοπιστωτικών κινδύνων

Το ευρωπαϊκό κοινοτικό πλαίσιο της κεφαλαιακής επάρκειας των πιστωτικών ιδρυμάτων αρθρώνεται γύρω από δύο Οδηγίες:

- την Οδηγία 2000/12/ΕΚ, όπως ισχύει, με την οποία καθορίζονται η εναρμονισμένη μεθοδολογία υπο-

⁽⁵⁹⁾ Όπως ήδη αναφέρθηκε στην εισαγωγή του παρόντος μέρους το πλαίσιο για τον περιορισμό της έκθεσης στους χρηματοπιστωτικούς κινδύνους καθώς και για την ενίσχυση της ικανότητας απορρόφησης των ζημιών σε περίπτωση επέλευσής τους δεν αφορά αποκλειστικά τις δραστηριότητες ηλεκτρονικής τραπεζικής αλλά και τις παραδοσιακές δραστηριότητες εμπορικής και επενδυτικής τραπεζικής που ασκούνται μέσω δικτύων ηλεκτρονικής τραπεζικής.

⁽⁶⁰⁾ Οδηγία 2000/46/ΕΚ, άρθρο 5, παρ. 1. Καθιερώνεται μάλιστα υποχρέωση επένδυσης του μη αποδοθέντος υπολοίπου από το εκδοθέν ηλεκτρονικό χρήμα σε στοιχεία χαμηλού πιστωτικού κινδύνου και υψηλής ρευστότητας.

⁽⁶¹⁾ *Ibid*, άρθρο 5, παρ. 2. Σημειώνεται ότι οι διατάξεις της Οδηγίας 2000/12/ΕΚ αναφορικά με τα μεγάλα χρηματοδοτικά ανοίγματα εφαρμόζονται *mutatis mutandis* και στα ιδρύματα ηλεκτρονικού χρήματος. Επιπλέον, το άθροισμα των ανοιγμάτων σε συγκεκριμένα περιοριστικά στοιχεία δεν επιτρέπεται να υπερβαίνει το εικοσπλάσιο των ιδίων κεφαλαίων.

λογισμού της έκθεσης των κοινοτικών πιστωτικών ιδρυμάτων στον πιστωτικό κίνδυνο, καθώς επίσης και τα στοιχεία που μπορούν να χρησιμοποιηθούν για ίδια κεφάλαια για την εκπλήρωση των κεφαλαιακών απαιτήσεων⁽⁶²⁾, και

- την Οδηγία 93/6/ΕΟΚ όπως ισχύει, με την οποία καθιερώνονται κανόνες για τον υπολογισμό των κεφαλαιακών απαιτήσεων των πιστωτικών ιδρυμάτων για κάλυψή τους έναντι της έκθεσης στους κινδύνους της αγοράς καθώς και ένας εναλλακτικός ορισμός της έννοιας των ιδίων κεφαλαίων για την εκπλήρωση των εν λόγω κεφαλαιακών απαιτήσεων.

Για τα ιδρύματα ηλεκτρονικού χρήματος έχει διαμορφωθεί, λόγω της διαφορετικής φύσης της διαμεσολάβησης που πραγματοποιούν και δεδωμένων των περιορισμών στους οποίους υπόκεινται τόσο ως προς το εύρος των δραστηριοτήτων τους όσο και προς την επενδυτική πολιτική, ένα ειδικό πλαίσιο κεφαλαιακής επάρκειας⁽⁶³⁾. Κύρια χαρακτηριστικά αυτού του πλαισίου είναι η απουσία υποχρέωσης διακράτησης επαρκών ιδίων κεφαλαίων για την κάλυψη έναντι των κινδύνων αγοράς και ο υπολογισμός του συντελεστή φερεγγυότητας αποκλειστικά βάσει στοιχείων του παθητικού⁽⁶⁴⁾.

1.2.2 Περιορισμός της έκθεσης σε μη χρηματοπιστωτικής φύσεως κινδύνους και ενίσχυση της ικανότητας απορρόφησης ζημιών σε περίπτωση επέλευσής τους

Στο ευρωπαϊκό κοινοτικό δίκαιο δεν υφίστανται συγκεκριμένοι κανόνες για τη διαχείριση των ιδιαίτερων κινδύνων που συνδέονται με την άσκηση δρα-

⁽⁶²⁾ Οδηγία 2000/12/ΕΚ, κεφ. 2, τμήματα 1 και 2.

⁽⁶³⁾ Βλ. σχετικά 7ο σημείο αιτιολογικού της Οδηγίας 2000/46/ΕΚ. Για μια παρουσίαση των διατάξεων της σχετικής πρότασης Οδηγίας, βλ. Γκόρτσσο (1998β).

⁽⁶⁴⁾ Οδηγία 2000/46/ΕΚ, άρθρο 4, παρ. 2 και 3. Τα ίδια κεφάλαια πρέπει να ισούνται κατ' ελάχιστον με το 2% συνολικών υποχρεώσεων από το μη αποδοθέν υπόλοιπο του εκδοθέντος ηλεκτρονικού χρήματος (float). Η αξία των υποχρεώσεων υπολογίζεται ως το μεγαλύτερο ποσό ανάμεσα στην τρέχουσα αξία και το μέσο ποσό των τελευταίων 6 μηνών (ή του προβλεπόμενου αναφορικά με ιδρύματα που δεν έχουν το απαιτούμενο χρονικό διάστημα λειτουργίας).

στηριοτήτων ηλεκτρονικής τραπεζικής⁽⁶⁵⁾. Συναφείς υποχρεώσεις για τον περιορισμό της έκθεσης σε μη χρηματοπιστωτικής φύσης κινδύνους μπορούν να θεμελιωθούν μόνο στην πρόβλεψη διαμόρφωσης επαρκών μηχανισμών εσωτερικού ελέγχου⁽⁶⁶⁾. Επίσης η υποχρέωση δημοσιοποίησης στοιχείων αναφορικά με την επωνυμία, τις δραστηριότητες, την οικεία εποπτεύουσα αρχή συμβάλλει αναμφίβολα στην άμβλυνση του νομικού κινδύνου και του κινδύνου φήμης⁽⁶⁷⁾.

Πρέπει πάντως να επισημανθεί ότι στην επικείμενη αναθεώρηση του πλαισίου για την κεφαλαιακή επάρκεια των πιστωτικών ιδρυμάτων και των επενδυτικών επιχειρήσεων περιλαμβάνεται για πρώτη φορά υποχρέωση διακράτησης ιδίων κεφαλαίων για την ενίσχυση της ικανότητας απορρόφησης ζημιών που οφείλονται στην εκδήλωση του λειτουργικού κινδύνου⁽⁶⁸⁾.

1.2.3 Εποπτεία σε ενοποιημένη βάση

Η εποπτεία των κοινοτικών πιστωτικών ιδρυμάτων και των ιδρυμάτων ηλεκτρονικού χρήματος πραγματοποιείται, ως προς όλες τις προαναφερθείσες πτυχές της, όχι μόνον σε ατομική αλλά και σε ενοποιημένη βάση. Στην Οδηγία 2000/12/ΕΚ προσδιορίζονται επακριβώς⁽⁶⁹⁾ οι τομείς τους οποίους καλύπτει η ενοποίηση, οι εποπτικές αρχές που είναι υπεύθυνες για την άσκηση της ενοποιημένης εποπτείας, η μορφή και έκταση της ενοποίησης, οι προϋποθέσεις υπό τις οποίες είναι δυνατή η απαλλαγή ενός πιστωτικού ιδρύματος από την υπαγωγή του

στην ενοποιημένη εποπτεία, το περιεχόμενο της απαιτούμενης διοικητικής συνδρομής ανάμεσα στις εποπτικές αρχές των κρατών μελών⁽⁷⁰⁾.

2. Κατανομή αρμοδιοτήτων διοικητικού ελέγχου δραστηριοτήτων ηλεκτρονικής τραπεζικής

2.1 Προληπτική εποπτεία δραστηριοτήτων ηλεκτρονικής τραπεζικής των πιστωτικών ιδρυμάτων και των ιδρυμάτων ηλεκτρονικού χρήματος

Σύμφωνα με τις διατάξεις της Οδηγίας 2000/12/ΕΚ η προληπτική εποπτεία επί των δραστηριοτήτων ηλεκτρονικής τραπεζικής των πιστωτικών ιδρυμάτων και των ιδρυμάτων ηλεκτρονικού χρήματος ασκείται από τις αρμόδιες αρχές του κράτους μέλους καταγωγής⁽⁷¹⁾. Στην αρμοδιότητα εμπίπτουν ο έλεγχος της φερεγγυότητας, της διοικητικής και λογιστικής οργάνωσης και της επάρκειας των μηχανισμών εσωτερικού ελέγχου.

Τα κράτη μέλη υποδοχής διατηρούν πάντως αρμοδιότητα για τον έλεγχο της ρευστότητας⁽⁷²⁾. Κατά την άσκηση της εν λόγω αρμοδιότητας δικαιούνται να απαιτούν:

- την αποστολή περιοδικής έκθεσης με στατιστικά στοιχεία αναφορικά με τις πράξεις που πραγματοποιήθηκαν στο έδαφός τους⁽⁷³⁾. Η έκθεση μπορεί να περιλαμβάνει τις ίδιες πληροφορίες με εκείνες που απαιτούν γι' αυτό το σκοπό από τα εγχώρια πιστωτικά ιδρύματα⁽⁷⁴⁾,

⁽⁶⁵⁾ Για το διεθνές κανονιστικό πλαίσιο διαχείρισης κινδύνων, βλ. Basle Committee on Banking Supervision (2003β), Basle Committee on Banking Supervision (2000) σελ. 15-28, και Basle Committee on Banking Supervision (1998).

⁽⁶⁶⁾ Οδηγία 2000/12/ΕΚ, άρθρο 17 και Οδηγία 2000/46/ΕΚ, άρθρο 7. Ειδικά για τα ιδρύματα ηλεκτρονικού χρήματος στο σχετικό άρθρο καθιερώνεται η υποχρέωση για λήψη των αναγκαίων μέτρων για την περιστολή του λειτουργικού κινδύνου και – της ιδιαίτερης έκφρασής του ως κινδύνου ανάθεσης δραστηριοτήτων σε εξωτερικούς συνεργάτες (outsourcing). Για την αντιμετώπιση του εν λόγω κινδύνου, βλ. Basle Committee on Banking Supervision (2003β), Παράρτημα ΙΙ.

⁽⁶⁷⁾ Βλ. ανωτέρω υπό Γ. 1.2 (β)

⁽⁶⁸⁾ Βλ. σχετικά Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2003γ).

⁽⁶⁹⁾ Οδηγία 2000/12/ΕΚ, άρθρα 52-56.

⁽⁷⁰⁾ Για μια ανάλυση του κοινοτικού πλαισίου εποπτείας σε ενοποιημένη βάση, βλ. Γκόρτσο (1992).

⁽⁷¹⁾ Οδηγία 2000/12/ΕΚ, άρθρο 26. Βλ. επίσης ανάλογη προσέγγιση στο Basle Committee on Banking Supervision (2003α), παρ. 31-35, η οποία ερείδεται στο Αναθεωρημένο Κογκορδάτο της Βασιλείας (1983).

⁽⁷²⁾ *Ibid*, άρθρο 27. Επί του προκειμένου η αρμοδιότητα εστιάζεται στις πράξεις διασυνοριακής συναλλακτικής ηλεκτρονικής τραπεζικής που επηρεάζουν την εγχώρια προσφορά χρήματος. Ωστόσο με την έναρξη του τρίτου σταδίου της ONE, η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα είναι αρμόδια για τη λήψη των αναγκαίων μέτρων στο πλαίσιο άσκησης της νομισματικής πολιτικής.

⁽⁷³⁾ *Ibid*, άρθρο 22, παρ. 1, εδάφιο α.

⁽⁷⁴⁾ *Ibid*, άρθρο 22, παρ. 1, εδάφιο β.

➤ την παύση της αντικανονικής κατάστασης σε περίπτωση που το πιστωτικό ίδρυμα, ή ίδρυμα ηλεκτρονικού χρήματος το οποίο παρέχει υπηρεσίες στο έδαφός του, δεν τηρεί τις ισχύουσες διατάξεις αναφορικά με την εν λόγω αρμοδιότητα⁽⁷⁵⁾. Παράλληλα προβλέπεται ειδική διαδικασία σε περίπτωση που το ενεχόμενο πιστωτικό ίδρυμα δεν ανταποκριθεί θετικά⁽⁷⁶⁾.

2.2 Έλεγχος εφαρμογής των διατάξεων των Οδηγιών 2000/31/EK και 1999/93/EK

(α) Σύμφωνα με την αρχή του ελέγχου των υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας στην πηγή της δραστηριότητας, το κράτος μέλος καταγωγής οφείλει⁽⁷⁷⁾:

- (i) να μεριμνά ώστε οι υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας που παρέχει ένας φορέας εγκατεστημένος στο έδαφός του να τηρούν τις ισχύουσες εθνικές διατάξεις του οι οποίες εμπίπτουν στο συντονισμένο τομέα⁽⁷⁸⁾,
- (ii) να διαθέτει τα απαιτούμενα μέσα ελέγχου και έρευνας για την αποτελεσματική εφαρμογή της Οδηγίας 2000/31/EK και να μεριμνά ώστε οι φορείς παροχής υπηρεσιών να του κοινοποιούν τις απαραίτητες πληροφορίες⁽⁷⁹⁾,
- (iii) να δημιουργεί σημεία επαφής, στα οποία υπάρχει πρόσβαση με ηλεκτρονικά τουλάχιστον μέσα, και στα οποία μπορούν να απευθυνθούν τόσο οι αποδέκτες όσο και οι φορείς παροχής υπηρεσιών προκειμένου⁽⁸⁰⁾:
 - να λαμβάνουν γενικές πληροφορίες για τα συμβατικά τους δικαιώματα και υποχρεώσεις, καθώς και για τους υφιστάμενους μηχανισμούς υποβολής καταγγελιών και επανόρθωσης σε περίπτωση διαφορών, καθώς και για τις πρακτικές πλευρές της χρήσης των μηχανισμών αυτών, και
 - να λαμβάνουν τα στοιχεία των αρχών, των οργανισμών ή των ενώσεων από τις οποίες οι αποδέκτες των υπηρεσιών μπορούν να

λάβουν περισσότερες πληροφορίες ή πρακτική βοήθεια.

Στο σημείο αυτό πρέπει να τονισθεί ότι ο τόπος εγκατάστασης του φορέα παροχής υπηρεσιών μέσω δικτυακής ιστοσελίδας δεν είναι ο τόπος που βρίσκεται η τεχνολογία που υποστηρίζει την εν λόγω ιστοσελίδα αλλά εκεί που ασκεί οικονομική δραστηριότητα ή εκεί που έχει το κέντρο των δραστηριοτήτων του που σχετίζονται με την παρεχόμενη υπηρεσία (σε περίπτωση που υπάρχουν περισσότεροι τόποι εγκατάστασης του ίδιου φορέα)⁽⁸¹⁾.

(β) Η Οδηγία 1999/93/EK καθιερώνει αναφορικά και με τους παρόχους υπηρεσιών πιστοποίησης την αρχή του ελέγχου από το κράτος μέλος καταγωγής. Προβλέπεται σχετικά ότι κάθε κράτος μέλος εξασφαλίζει την καθιέρωση κατάλληλου συστήματος που καθιστά δυνατή την επιτήρηση των εγκατεστημένων στο έδαφός τους παρόχων υπηρεσιών πιστοποίησης που εκδίδουν για το κοινό αναγνωρισμένα πιστοποιητικά⁽⁸²⁾.

3. Συνεργασία και ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ εθνικών διοικητικών αρχών

Ιδιαίτερη σημασία λόγω της αυξημένης τεχνικής και κανονιστικής πολυπλοκότητας της ηλεκτρονικής τραπεζικής έχει το πλαίσιο συνεργασίας (κατωτέρω

⁽⁷⁵⁾ *Ibid*, άρθρο 22, παρ. 2.

⁽⁷⁶⁾ *Ibid*, άρθρο 22, παρ. 3 και 4.

⁽⁷⁷⁾ *Βλ.* σχετικά Οδηγία 2000/31/EK, 22ο σημείο αιτιολογικού.

⁽⁷⁸⁾ *Ibid*, άρθρο 3, παρ. 1.

⁽⁷⁹⁾ *Ibid*, άρθρο 19, παρ. 1.

⁽⁸⁰⁾ *Ibid*, άρθρο 19, παρ. 4.

⁽⁸¹⁾ *Ibid*, 19ο σημείο αιτιολογικού. Η μοναδική διάσταση προσέγγισης επί των αρμοδιοτήτων ελέγχου μεταξύ των Οδηγιών 2000/12/EK και 2000/31/EK αφορά τα υποκαταστήματα. Το υποκατάστημα που παρέχει υπηρεσίες ηλεκτρονικής τραπεζικής υπόκειται στον έλεγχο του κράτους μέλους καταγωγής αναφορικά με την εφαρμογή του πλαισίου προληπτικής εποπτείας αφενός και αφετέρου στον έλεγχο του κράτους μέλους υποδοχής αναφορικά με την εφαρμογή των διατάξεων της Οδηγίας 2000/31/EK.

⁽⁸²⁾ Οδηγία 1999/93/EK, άρθρο 3, παρ. 3.

ρω, υπό α) και ανταλλαγής πληροφοριών (υπό β) μεταξύ των ενεχόμενων διοικητικών αρχών⁽⁸³⁾.

(α) Οι οικείες εποπτικές αρχές των κρατών μελών καταγωγής και υποδοχής οφείλουν:

- να συνεργάζονται στενά για την εποπτεία των πιστωτικών ιδρυμάτων⁽⁸⁴⁾. (Επισημαίνεται ότι πέραν της Συμβουλευτικής Επιτροπής ελέγχου των τραπεζών των κρατών μελών του άρθρου 57 της Οδηγίας 2000/12/ΕΚ, η οποία αποτελεί τον κατάλληλο φορέα για την αμοιβαία ενημέρωση που προβλέπεται στο άρθρο 28 (της εν λόγω Οδηγίας), *άλλα fora* στα οποία πραγματώνεται η συνεργασία αποτελούν η Επιτροπή Τραπεζικής Εποπτείας της ΕΚΤ⁽⁸⁵⁾ και η Ομάδα Επαφών⁽⁸⁶⁾,
- να συνεργάζονται μεταξύ τους και να ορίζουν για το σκοπό αυτό ένα ή περισσότερα σημεία επαφής των οποίων τα στοιχεία κοινοποιούν στα άλλα κράτη μέλη για την εφαρμογή των διατάξεων της Οδηγίας 2000/31/ΕΚ⁽⁸⁷⁾,
- να συνεργάζονται για να προωθήσουν την ανάπτυξη και χρησιμοποίηση των διατάξεων επαλήθευσης υπογραφής, με βάση τις συστάσεις για την ασφαλή επαλήθευση της υπογραφής που προβλέπονται στο παράρτημα IV της Οδηγίας 1999/93/ΕΚ⁽⁸⁸⁾, και
- να παρέχουν την ευρύτερη δυνατή αμοιβαία συνδρομή κατά τις σχετικές με τα αδικήματα που προβλέπει η Απόφαση-πλαίσιο 2001/413/ΔΕΥ διαδικασίες⁽⁸⁹⁾ καθώς και να διαβουλεύονται μεταξύ

τους στην περίπτωση που περισσότερα κράτη μέλη έχουν δικαιοδοσία⁽⁹⁰⁾.

(β) Αναφορικά με το πλαίσιο ανταλλαγής πληροφοριών προβλέπεται η υποχρέωση των οικείων κρατών μελών:

- να ανακοινώνουν η μια στην άλλη όλες τις πληροφορίες ιδίως όσον αφορά τη φερεγγυότητα, την εγγύηση καταθέσεων, τον περιορισμό των μεγάλων χρηματοδοτικών ανοιγμάτων, τη ρευστότητα, τη διοικητική και λογιστική οργάνωση και την επάρκεια των μηχανισμών εσωτερικού ελέγχου⁽⁹¹⁾,
- να παρέχουν, το συντομότερο δυνατό, και σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία, τη συνδρομή και τις πληροφορίες αναφορικά με την εφαρμογή της Οδηγίας 2000/31/ΕΚ που ζητά άλλο κράτος μέλος ή η Επιτροπή, μεταξύ άλλων και με τα κατάλληλα ηλεκτρονικά μέσα⁽⁹²⁾,
- να μεριμνούν ώστε να κοινοποιούνται στην Επιτροπή όλες οι σημαντικές διοικητικές ή δικαστικές αποφάσεις που λαμβάνονται στο έδαφός τους για την επίλυση διαφορών στα πλαίσια των υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας, καθώς και σχετικά με τις πρακτικές, τα συναλλακτικά ήθη και έθιμα που αφορούν το ηλεκτρονικό εμπόριο⁽⁹³⁾,
- να κοινοποιούν στην Επιτροπή και στα λοιπά κράτη μέλη μια σειρά πληροφοριών και στοιχείων, και
- να ορίζουν επιχειρησιακά σημεία επαφής για ανταλλαγή πληροφοριών ως προς τους σκοπούς εφαρμογής της Απόφασης-πλαίσιο 2001/413/ΔΕΥ⁽⁹⁴⁾.

⁽⁸³⁾ Η ενίσχυση της συνεργασίας των εποπτικών αρχών αποτελεί βασική προτεραιότητα της Επιτροπής. Βλ. σχετικά Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2001), σελ. 21-23, και Ευρωπαϊκή Επιτροπή (1998).

⁽⁸⁴⁾ Οδηγία 2000/12/ΕΚ, άρθρο 28, εδάφιο α. Σε ένα δεύτερο επίπεδο, δεδομένου ότι η αρμοδιότητα για την προληπτική εποπτεία των πιστωτικών ιδρυμάτων στα περισσότερα κράτη μέλη της Κοινότητας δεν ανήκει στην κεντρική τράπεζα, η συνεργασία επεκτείνεται και μεταξύ των αρμόδιων εποπτικών αρχών αφενός και των κεντρικών τραπεζών αφετέρου, κατά περίπτωση δε και με άλλες δημόσιες αρχές επιφορτισμένες με την επίβλεψη των συστημάτων πληρωμών (*ibid*, 29ο σημείο αιτιολογικού).

⁽⁸⁵⁾ Εσωτερικός Κανονισμός της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, άρθρο 9.

⁽⁸⁶⁾ Οδηγία 73/183/ΕΟΚ, άρθρο 7.

⁽⁸⁷⁾ Οδηγία 2000/31/ΕΚ, άρθρο 19, παρ. 2.

⁽⁸⁸⁾ Οδηγία 1999/93/ΕΚ, άρθρο 3, παρ. 6.

⁽⁸⁹⁾ Απόφαση-πλαίσιο 2001/413/ΔΕΥ, άρθρο 11, παρ. 1.

⁽⁹⁰⁾ *Ibid*, άρθρο 11, παρ. 2.

⁽⁹¹⁾ Οδηγία 2000/12/ΕΚ, άρθρο 28, εδάφιο β.

⁽⁹²⁾ Οδηγία 2000/31/ΕΚ, άρθρο 19, παρ. 3.

⁽⁹³⁾ *Ibid*, άρθρο 19, παρ. 5.

⁽⁹⁴⁾ Απόφαση-πλαίσιο 2001/413/ΔΕΥ, άρθρο 12, παρ. 1.

Ε. Διεξαγωγή πληρωμών σε περιβάλλον ηλεκτρονικού εμπορίου

Το ευρωπαϊκό κοινοτικό κανονιστικό πλαίσιο για τη διενέργεια πληρωμών σε περιβάλλον ηλεκτρονικού εμπορίου περιλαμβάνει διατάξεις αναφορικά με:

- την απαγόρευση των τιμολογιακών διακρίσεων μεταξύ εγχώριων και διασυνοριακών πληρωμών (κατωτέρω, υπό α),
- τον καθορισμό της ευθύνης και των διαδικασιών επιστροφής χρημάτων σε περίπτωση δόλιας χρήσης του μέσου ηλεκτρονικής πληρωμής κατά τη διενέργεια πληρωμών (υπό β),
- τη λήψη μέτρων για το νομικό χαρακτηρισμό ως ποινικών αδικημάτων της απάτης και πλαστογραφίας των μέσων πληρωμής πλην των μετρητών (υπό γ).

(α) Σύμφωνα με την αρχή της ευθυγράμμισης των εξόδων που καθιερώνει ο Κανονισμός 2560/2001 από την 1η Ιουλίου 2002 τα έξοδα που δικαιούνται να επιβάλλουν τα πιστωτικά ιδρύματα και τα ιδρύματα ηλεκτρονικού χρήματος σε διασυνοριακές πράξεις ηλεκτρονικής πληρωμής⁽⁹⁵⁾ σε ευρώ⁽⁹⁶⁾ μέχρι ποσού 12.500⁽⁹⁷⁾ πρέπει να είναι του ίδιου ύψους με τα επιβαλλόμενα σε αντίστοιχες πληρωμές στο εσωτερικό του κράτους μέλους που είναι εγκατεστημένα⁽⁹⁸⁾.

(β) Τα κράτη μέλη οφείλουν να προβούν στη λήψη των κατάλληλων μέτρων ώστε, αν χρησιμοποιήθηκε δολίως μέσο ηλεκτρονικής πληρωμής, να υφί-

στανται μηχανισμοί ακύρωσης της πληρωμής στα πλαίσια συμβάσεων εξ αποστάσεως, και να πιστώνεται ο καταναλωτής με τα ποσά που έχουν καταβληθεί ή να του επιστρέφονται τα ποσά αυτά⁽⁹⁹⁾. Πρέπει να επισημανθεί στο σημείο αυτό ότι το άρθρο 8 της Οδηγίας 2002/65/EK επαναλαμβάνει το σκεπτικό της Σύστασης 97/489/EΚ, σύμφωνα με την οποία ο κάτοχος του μέσου ηλεκτρονικής πληρωμής δεν ευθύνεται στην περίπτωση των συναλλαγών για τις οποίες η αναγνώριση ταυτότητας περιορίζεται στη χρησιμοποίηση εμπιστευτικού κωδικού αριθμού (PIN) ή άλλης παρόμοιας απόδειξης χωρίς να απαιτείται η επίδειξη ή ηλεκτρονική αναγνώριση του μέσου ηλεκτρονικής πληρωμής⁽¹⁰⁰⁾.

(γ) Τέλος, με την Απόφαση-πλαίσιο του Συμβουλίου για την καταπολέμηση της απάτης και της πλαστογραφίας που αφορούν τα μέσα πληρωμής πλην των μετρητών (2001/413/ΔΕΥ) καθιερώθηκε η υποχρέωση των κρατών μελών να λάβουν τα κατάλληλα μέτρα προκειμένου να διασφαλίσουν ότι συνιστά ποινικό αδίκημα⁽¹⁰¹⁾ η διενέργεια, άμεση ή έμμεση, μεταφοράς χρημάτων ή νομισματικής αξίας, με την οποία επέρχεται σε άλλο πρόσωπο, χωρίς τη συγκατάθεσή του, περιουσιακή απώλεια με πρόθεση την εξασφάλιση παράνομου οικονομικού οφέλους υπέρ του διαπράττοντος το αδίκημα ή τρίτου προσώπου:

- εισάγοντας, αλλοιώνοντας, διαγράφοντας ή εξαιλείοντας χωρίς δικαίωμα δεδομένα υπολογιστή ιδίως δεδομένα αναγνώρισης της ταυτότητας, ή

⁽⁹⁵⁾ Στην έννοια των ηλεκτρονικών μέσων πληρωμής περιλαμβάνονται: (ι) τα μέσα πληρωμής εξ αποστάσεως (access products) και (ιι) τα μέσα ηλεκτρονικού χρήματος (e-money). Βλ. σχετικά Κανονισμός 2560/2001, άρθρο 2, στοιχείο β. Ως “μέσο πληρωμής με πρόσβαση εξ αποστάσεως” νοείται ένα μέσο που επιτρέπει στον κάτοχο λογαριασμού σε πιστωτικό ίδρυμα να έχει πρόσβαση στα χρηματικά ποσά που υπάρχουν στο λογαριασμό αυτόν προκειμένου να πραγματοποιηθεί πληρωμή προς τρίτους (*ibid*, άρθρο 2, στοιχείο γ, βλ. επίσης Σύσταση 97/489/EΚ, άρθρο 2, στοιχείο β).

⁽⁹⁶⁾ Ο Κανονισμός εφαρμόζεται και στις σουηδικές κορώνες ύστερα από την κοινοποίηση, δυνάμει του άρθρου 9, εδάφιο β, της απόφασης της Σουηδίας προς την Επιτροπή να επεκτείνει την εφαρμογή του Κανονισμού στο εθνικό της νόμισμα.

⁽⁹⁷⁾ Από την 1η Ιανουαρίου 2006 το όριο αυξάνεται στα 50.000 ευρώ (*ibid*, άρθρο 3, παρ. 3).

⁽⁹⁸⁾ Κανονισμός 2560/2001, άρθρο 3, παρ. 1. Για μια ανάλυση των διατάξεων του Κανονισμού, βλ. Γκόρτσο (2001).

⁽⁹⁹⁾ Οδηγία 2002/65/EΚ, άρθρο 8. Το λεκτικό του εν λόγω άρθρου χρησιμοποιεί τον όρο κάρτα πληρωμής. Αρρητα αποκλείεται από το πεδίο εφαρμογής του άρθρου η περίπτωση του ηλεκτρονικού χρήματος. Τούτο είναι ορθό στο μέτρο που σε μια τέτοια περίπτωση δεν έχουμε δόλια χρήση μέσου πληρωμής αλλά απώλεια-κλοπή νομίσματος.

⁽¹⁰⁰⁾ Σύσταση 97/489/EΚ, άρθρο 6, παρ. 3.

⁽¹⁰¹⁾ Απόφαση πλαίσιο 2001/413/ΔΕΥ, άρθρο 3. Βασικός σκοπός της παρεχόμενης ποινικής προστασίας είναι να ενθαρρύνονται οι φορείς να παρέχουν αυτή την προστασία στα μέσα πληρωμής που εκδίδουν και ως εκ τούτου να προστίθεται ένα στοιχείο πρόληψης στο μέσο (*ibid*, 10ο σημείο αιτιολογικού).

- παρεμβαίνοντας χωρίς δικαίωμα στη λειτουργία προγράμματος ή συστήματος υπολογιστή⁽¹⁰²⁾.

ΣΤ. Κανόνες διαφάνειας των συναλλαγών ηλεκτρονικής τραπεζικής

1. Μέτρα για τη διαφάνεια και την εναρμόνιση των τεχνικών προτύπων και προδιαγραφών ηλεκτρονικής τραπεζικής

Η Οδηγία 98/34/ΕΚ, όπως τροποποιήθηκε με την Οδηγία 98/48/ΕΚ, καθιερώνει μια διαδικασία πληροφόρησης, διαβούλευσης και διοικητικής συνεργασίας όσον αφορά νέα σχέδια κανονιστικών ρυθμίσεων⁽¹⁰³⁾ στον τομέα των υπηρεσιών της κοινωνίας των πληροφοριών, χωρίς να επιδιώκεται η εναρμόνιση των διατάξεων της νομοθεσίας των κρατών μελών⁽¹⁰⁴⁾.

Τα κράτη μέλη υπέχουν την υποχρέωση κοινοποίησης προς την Επιτροπή των σχεδίων εθνικών κανονισμών που περιέχουν κανόνες σχετικά με την κοινωνία των πληροφοριών⁽¹⁰⁵⁾. Προκειμένου να εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της Οδηγίας 98/34/ΕΚ ένα τέτοιο σχέδιο πρέπει να πληρούνται οι προϋποθέσεις του ορισμού της υπηρεσίας της κοινωνίας της πληροφορίας και επιπλέον ο κανόνας να εφαρμόζεται στις υπηρεσίες⁽¹⁰⁶⁾, να αφορά ειδικά τις υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας⁽¹⁰⁷⁾ και να συνιστά “τεχνικό κανόνα”⁽¹⁰⁸⁾.

⁽¹⁰²⁾ Επισημαίνεται ότι ο ορισμός του μέσου πληρωμής δεν καλύπτει το ηλεκτρονικό χρήμα λογισμικής μορφής (network money).

⁽¹⁰³⁾ Οδηγία 98/48/ΕΚ, 12ο σημείο αιτιολογικού. Ανάλογος μηχανισμός ανταλλαγής πληροφοριών σε ευρύτερη γεωγραφική κλίμακα διαμορφώνεται με τη σύμβαση υπ. αρ. 180 του Συμβουλίου της Ευρώπης.

⁽¹⁰⁴⁾ *Ibid*, 14ο σημείο αιτιολογικού. Στόχο αποτελεί η διαμόρφωση μιας συντονισμένης προσέγγισης σε κοινοτικό επίπεδο για την αντιμετώπιση θεμάτων με κατ’ εξοχήν διεθνείς προεκτάσεις (*ibid*, 9ο σημείο αιτιολογικού).

⁽¹⁰⁵⁾ Οδηγία 98/34/ΕΚ, άρθρο 8, παρ. 1, εδάφια α-γ. Η υποχρέωση δεν ισχύει όταν πρόκειται για μεταφορά ενός διεθνούς ή εθνικού προτύπου. Ο ορισμός των σχεδίων εθνικών κανονισμών δίνεται στο άρθρο 1, σημείο 12, εδάφιο α.

⁽¹⁰⁶⁾ *Ibid*, άρθρο 1, σημείο 5, εδάφιο α. Στα σημεία β-δ προσδιορίζονται οι εξαιρέσεις.

Η διαδικασία που ακολουθείται στην περίπτωση των υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας διαφοροποιείται σε τρία σημεία σε σχέση με την αντίστοιχη διαδικασία για τα προϊόντα σύμφωνα με την Οδηγία 98/34/ΕΚ⁽¹⁰⁹⁾:

- τη χρονική περίοδο αναβολής έκδοσης του σχεδίου κανονισμού (κατωτέρω, υπό α),
- τις εξουσίες της Επιτροπής (υπό β), και
- τις εξαιρέσεις από την υποχρέωση της κοινοποίησης (υπό γ).

(α) Τα κράτη μέλη υποχρεούνται να αναβάλουν την έκδοση του κανονισμού για τέσσερις μήνες εφόσον η Επιτροπή ή κάποιο άλλο κράτος μέλος, από την ημερομηνία παραλαβής της κοινοποίησης από την Επιτροπή, εκδώσουν αιτιολογημένη γνώμη σύμφωνα με την οποία το προτεινόμενο μέτρο παρουσιάζει πτυχές, που θέτουν εμπόδια στην ελεύθερη κυκλοφορία των υπηρεσιών ή στην ελευθερία εγκατάστασης των φορέων παροχής υπηρεσιών στην εσωτερική αγορά⁽¹¹⁰⁾.

(β) Η Επιτροπή δεν μπορεί να επιβάλει την αναβολή έγκρισης του σχεδίου γνωστοποιώντας την πρόθεσή της να προτείνει ή να εκδώσει συναφούς περιεχομένου νομοθετική πράξη – σε αντίθεση με την αντίστοιχη διαδικασία στην περίπτωση των εμπορευμάτων⁽¹¹¹⁾.

(γ) Τέλος, η Οδηγία 98/34/ΕΚ δεν εφαρμόζεται στους κανόνες που άπτονται ζητημάτων που ρυθμίζονται από το παράγωγο δίκαιο στον τομέα των χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών⁽¹¹²⁾. Επιπλέον, επισημαίνε-

⁽¹⁰⁷⁾ *Ibid*, άρθρο 1, σημείο 5, εδάφιο ε.

⁽¹⁰⁸⁾ *Ibid*, άρθρο 1, σημείο 11.

⁽¹⁰⁹⁾ Βλ. σχετικά Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2003α).

⁽¹¹⁰⁾ Οδηγία 98/34/ΕΚ, άρθρο 9, παρ. 2, εδάφιο α. Στην περίπτωση της διαδικασίας κοινοποίησης για τα προϊόντα η αναβολή διαρκεί 6 μήνες. Το οικείο κράτος μέλος αναφέρει στην επιτροπή τη συνέχεια που προτίθεται να δώσει στην αιτιολογημένη γνώμη (*ibid*, άρθρο 9, παρ. 2, εδάφιο γ) ή τους λόγους για τους οποίους δε μπορεί να λάβει υπόψη τις αιτιολογημένες γνώμες (*ibid*, άρθρο 9, παρ. 2, εδάφιο ε).

⁽¹¹¹⁾ *Ibid*, άρθρο 9, παρ. 3.

⁽¹¹²⁾ *Ibid*, άρθρο 1, σημείο 2, εδάφιο δ. Ενδεικτική απαρίθμηση των εν λόγω υπηρεσιών δίνεται στο παράρτημα VI.

ται ότι τα κράτη μέλη απαλλάσσονται από την υποχρέωση της κοινοποίησης σε έκτακτες περιπτώσεις που σχετίζονται με σοβαρή κατάσταση που αφορά την προστασία της ασφάλειας και της ακεραιότητας του χρηματοπιστωτικού συστήματος, και δη την προστασία των καταθετών, των επενδυτών και των ασφαλισμένων⁽¹¹³⁾.

Ιδιαίτερης αναφοράς χρήζει επίσης το έργο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Τραπεζικών Προτύπων (European Committee on Banking Standards) στον τομέα της τυποποίησης και διαλειτουργικότητας των υπηρεσιών Ηλεκτρονικής Τραπεζικής. Περιλαμβάνει τέσσερις πρωτοβουλίες⁽¹¹⁴⁾:

- το ευρωπαϊκό πλαίσιο προτύπων ηλεκτρονικής τραπεζικής (European Electronic Banking Standards Framework),
- τα λειτουργικά χαρακτηριστικά του τραπεζικού τομέα για το ηλεκτρονικό πορτοφόλι (Banking Sector Requirements for an e-purse),
- το ευρωπαϊκό τραπεζικό πρότυπο διαλειτουργικότητας του ηλεκτρονικού πορτοφολιού (European Banking Standard: The Interoperable Financial Sector e-purse), και
- τις κατευθυντήριες γραμμές για τη χρήση αλγορίθμων και τη διαχείριση της κλειδας κρυπτογράφησης (Guidelines on Algorithms Usage and Key Management).

2. Μέτρα για τη διαφάνεια κατά τη διαφήμιση υπηρεσιών ηλεκτρονικής τραπεζικής και τη συνομολόγηση ηλεκτρονικών συμβάσεων

2.1 Προϋποθέσεις νομιμότητας εμπορικών επικοινωνιών

Οι εμπορικές επικοινωνίες⁽¹¹⁵⁾ που συνιστούν δραστηριότητες επικοινωνιακής και πληροφοριακής ηλεκτρονικής τραπεζικής ή αποτελούν μέρος της πρέπει να πληρούν συγκεκριμένους όρους αναγνωρισιμότητας αναφορικά με⁽¹¹⁶⁾:

- τον εμπορικό χαρακτήρα της επικοινωνίας,

- την ταυτότητα του φυσικού ή νομικού προσώπου για λογαριασμό του οποίου γίνεται η εμπορική επικοινωνία,
- τις προσφορές, και
- τους διαφημιστικούς διαγωνισμούς ή παιχνίδια.

Επίσης, όταν οι υπηρεσίες της κοινωνίας της πληροφορίας αναφέρονται σε τιμές, αυτές πρέπει να αναγράφονται σαφώς και επακριβώς και, ειδικότερα, να αναφέρουν αν περιλαμβάνουν φόρο και έξοδα αποστολής⁽¹¹⁷⁾.

Ειδικοί κανόνες καθιερώνονται αναφορικά με την περίπτωση αυτόκλητης εμπορικής επικοινωνίας (spamming, junk mail) μέσω e-mail και την παροχή μη αιτηθεισών υπηρεσιών. Αναφορικά με τις αυτόκλητες επικοινωνίες τα κράτη μέλη έχουν την ευχέρεια επιλογής ανάμεσα σε δύο διαφορετικά συστήματα⁽¹¹⁸⁾:

- σύμφωνα με το πρώτο, απαιτείται η προηγούμενη συγκατάθεση του καταναλωτή για την αποστολή μηνυμάτων εμπορικού χαρακτήρα (opt-in), ενώ
- το δεύτερο σύστημα απαιτεί την εγγραφή του καταναλωτή σε σχετικά μητρώα προκειμένου να παύσει η αποστολή μηνυμάτων (opt-out)⁽¹¹⁹⁾.

Σε περίπτωση πάντως που η νομοθεσία των κρατών μελών επιτρέπει το spamming πρέπει να είναι σαφώς αναγνωρίσιμος ο εμπορικός χαρακτή-

⁽¹¹³⁾ *Ibid*, άρθρο 9, παρ. 7, εδάφιο α, 2ο στοιχείο. Βλ. επίσης το 22ο σημείο αιτιολογικού της Οδηγίας 98/48/EK.

⁽¹¹⁴⁾ Τα κείμενα αυτά παρατίθενται στην ιστοσελίδα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Τραπεζικών Προτύπων www.ecbs.org

⁽¹¹⁵⁾ Ο ορισμός της εμπορικής επικοινωνίας δίνεται στο σημείο (στ) του άρθρου 2 της Οδηγίας 2000/31/EK. Επισημαίνεται ότι το πλάτος της έννοιας είναι ευρύτατο και περιλαμβάνει τόσο άμεσης όσο και έμμεσης μορφής διαφημίσεις. Για μια ανάλυση των νομικών θεμάτων αναφορικά με τη σύναψη συμβάσεων μέσω internet, βλ. το άρθρο του Γιαννόπουλου στο παρόν τεύχος του Δελτίου.

⁽¹¹⁶⁾ Οδηγία 2000/31/EK, άρθρο 6.

⁽¹¹⁷⁾ *Ibid*, άρθρο 5, παρ. 2.

⁽¹¹⁸⁾ Οδηγία 2002/65/EK, άρθρο 10, παρ. 2. Βλ. επίσης Οδηγίες 97/66/EK και 97/7/EK.

⁽¹¹⁹⁾ Η Οδηγία 2000/31/EK προβλέπει στο άρθρο 7, παρ. 2 την τήρηση ενός μητρώου επιλογής, το οποίο πρέπει να συμβουλευονται οι φορείς πριν αναλάβουν δραστηριότητες spamming.

ρας των ηλεκτρονικών μηνυμάτων μόλις περιέλθουν στον παραλήπτη⁽¹²⁰⁾. Το πλαίσιο προστασίας του καταναλωτή αναφορικά με τις μη αιτηθείσες υπηρεσίες ενισχύεται με τη θεμελίωση της υποχρέωσης των κρατών μελών να λαμβάνουν τα κατάλληλα μέτρα προκειμένου:

- να απαγορευτεί η παροχή χρηματοοικονομικών υπηρεσιών χωρίς προηγούμενη αίτηση του καταναλωτή, και
- να απαλλάσσεται ο καταναλωτής από κάθε υποχρέωση σε περίπτωση παροχής μη αιτηθείσας υπηρεσίας⁽¹²¹⁾.

2.2 Πληροφόρηση του καταναλωτή πριν από τη σύναψη της συμβάσεως εξ αποστάσεως

Στην Οδηγία 2002/65/EK καθιερώνεται υποχρέωση του φορέα παροχής υπηρεσιών ηλεκτρονικής τραπεζικής να ανακοινώνει στον καταναλωτή σε χαρτί ή σε άλλο σταθερό μέσο⁽¹²²⁾:

- τους συμβατικούς όρους,
- πληροφορίες αναφορικά με τον προμηθευτή, τη χρηματοοικονομική υπηρεσία, τη σύμβαση εξ αποστάσεως και τις διαδικασίες προσφυγής, και
- πληροφορίες που προβλέπονται από άλλες διατάξεις της κοινοτικής νομοθεσίας για τις χρηματοοικονομικές υπηρεσίες.

2.3 Πληροφόρηση του καταναλωτή μετά από τη σύναψη και κατά τη διάρκεια ισχύος της συμβάσεως εξ αποστάσεως

Η τελευταία μόλις αναφερθείσα υποχρέωση του προμηθευτή δύναται να εκπληρωθεί μετά τη σύναψη της σύμβασης στην περίπτωση που αυτή έχει συναφθεί μετά από αίτημα του καταναλωτή με τη χρησιμοποίηση μέσου επικοινωνίας εξ αποστάσεως, το οποίο δεν επιτρέπει να ανακοινωθούν οι συμβατικοί όροι και οι πληροφορίες πριν από τη συμβατική δέσμευση⁽¹²³⁾. Επιπλέον κατά τη διάρκεια της

συμβατικής σχέσης, ο καταναλωτής δικαιούται, μετά από αίτημά του⁽¹²⁴⁾:

- να λαμβάνει τους συμβατικούς όρους σε χαρτί, και
- να αλλάζει το χρησιμοποιούμενο μέσο εξ αποστάσεως επικοινωνίας, εκτός αν αυτό είναι ασυμβίβαστο με τη συναφθείσα σύμβαση εξ αποστάσεως ή με τη φύση της παρεχόμενης χρηματοοικονομικής υπηρεσίας.

3. Μέτρα για τη διαφάνεια κατά τη διεξαγωγή πληρωμών με ηλεκτρονικά μέσα

Στον Κανονισμό 2560/2001 καθιερώθηκε από την 1η Ιανουαρίου 2002 η αρχή της διαφάνειας των επιβαλλόμενων εξόδων στις εγχώριες και διασυνοριακές πληρωμές. Τα πιστωτικά ιδρύματα υποχρεούνται να παρέχουν στους πελάτες με άμεση και κατανοητή μορφή είτε εγγράφως είτε, βάσει εθνικών κανόνων, σε ηλεκτρονική μορφή⁽¹²⁵⁾:

- εκ των προτέρων πληροφορίες σχετικά με τα έξοδα διασυνοριακών ηλεκτρονικών πληρωμών, και
- πληροφορίες αναφορικά με τις μεταβολές στα επιβαλλόμενα έξοδα πριν από την ημερομηνία έναρξης της εφαρμογής τους.

Επιπλέον σε περίπτωση που επιβάλλονται έξοδα για ανταλλαγή άλλων νομισμάτων σε ευρώ, τα πιστωτικά ιδρύματα ή τα ιδρύματα ηλεκτρονικού χρήματος υποχρεούνται να παρέχουν στους πελάτες⁽¹²⁶⁾:

⁽¹²⁰⁾ Οδηγία 2000/31/EK, άρθρο 7, παρ. 1.

⁽¹²¹⁾ Οδηγία 2002/65/EK, άρθρο 9.

⁽¹²²⁾ *Ibid*, άρθρο 5, παρ. 1, με παραπομπή στο άρθρο 3 παρ. 1 και στο άρθρο 4. Οι εν λόγω πληροφορίες παρέχονται κατά τρόπο σαφή και κατανοητό, λαμβανομένων δεόντως υπόψη ιδίως της αρχής της καλής πίστης που πρέπει να διέπει τις εμπορικές συναλλαγές και της προστασίας των προσώπων που, σύμφωνα με τη νομοθεσία των κρατών μελών, είναι ανίκανοι προς δικαιοπραξία, όπως οι ανήλικοι (*ibid*, άρθρο 3, παρ. 2). Για τον ορισμό του σταθερού μέσου, βλ. *ibid*, άρθρο 2, σημείο στ.

⁽¹²³⁾ *Ibid*, άρθρο 5, παρ. 2.

⁽¹²⁴⁾ *Ibid*, άρθρο 5, παρ. 3.

⁽¹²⁵⁾ Κανονισμός 2560/2001, άρθρο 4, παρ. 1 και 2.

⁽¹²⁶⁾ *Ibid*, άρθρο 4, παρ. 3.

- εκ των προτέρων πληροφορίες για κάθε προμήθεια συναλλάγματος που προτίθεται να εισπράξουν, και
- ειδικές πληροφορίες για τις διάφορες εισπραχθείσες προμήθειες συναλλάγματος.

Ζ. Πτυχές του πλαισίου παροχής υπηρεσιών ηλεκτρονικής τραπεζικής από και προς τρίτες χώρες

1. Παροχή υπηρεσιών ηλεκτρονικής τραπεζικής από και προς τρίτες χώρες

Οι Οδηγίες 2000/12/ΕΚ και 2000/31/ΕΚ⁽¹²⁷⁾ δεν περιέχουν διατάξεις αναφορικά με τη διασυνοριακή παροχή υπηρεσιών ηλεκτρονικής τραπεζικής σε τρίτες χώρες από κοινοτικά ιδρύματα, καθώς και τη διασυνοριακή παροχή υπηρεσιών στην Κοινότητα από μη κοινοτικά πιστωτικά ιδρύματα⁽¹²⁸⁾. Στην περίπτωση αυτή τυγχάνει εφαρμογής το κανονιστικό πλαίσιο που ισχύει στη χώρα παροχής των υπηρεσιών, με την επιφύλαξη των διατάξεων:

- της Γενικής Συμφωνίας για τις Συναλλαγές στον Τομέα των Υπηρεσιών, εφόσον η χώρα εγκατάστασης είναι μέλος του Παγκοσμίου Οργανισμού Εμπορίου,
- του κανονιστικού πλαισίου της Επιτροπής της Βασιλείας για την Τραπεζική Εποπτεία, και
- συναφών διμερών συμβάσεων.

Σε αντίθεση με τα προηγούμενα, η Οδηγία 1999/93/ΕΚ προβλέπει την υποχρέωση των κρατών μελών να διασφαλίσουν ότι τα αναγνωρισμένα πιστοποιητικά από πάροχο υπηρεσιών πιστοποίησης, εγκατεστημένο σε τρίτη χώρα, θεωρούνται νομικά ισοδύναμα με πιστοποιητικά που εκδίδονται από πάροχο υπηρεσιών πιστοποίησης εγκατεστημένο στην Κοινότητα υπό τις εξής εναλλακτικές προϋποθέσεις⁽¹²⁹⁾:

- ο πάροχος υπηρεσιών πιστοποίησης πληροί τις απαιτήσεις που καθορίζονται στην Οδηγία 1999/93/ΕΚ και έχει διαπιστευθεί δυνάμει εθε-

λοντικού μηχανισμού πιστοποίησης, καθιερωμένου σε κράτος μέλος, ή

- πάροχος υπηρεσιών πιστοποίησης, εγκατεστημένος στην Κοινότητα, ο οποίος πληροί τις απαιτήσεις που καθορίζονται στην παρούσα οδηγία, εγγυάται για το πιστοποιητικό, ή
- το πιστοποιητικό παρόχου υπηρεσιών πιστοποίησης αναγνωρίζεται δυνάμει διμερούς ή πολυμερούς συμφωνίας μεταξύ της Κοινότητας και τρίτων χωρών ή διεθνών οργανισμών.

Επιπλέον η Επιτροπή, προκειμένου να διευκολύνει τις διασυνοριακές υπηρεσίες πιστοποίησης με τρίτες χώρες και την αναγνώριση προηγμένων ηλεκτρονικών υπογραφών προερχόμενων από τρίτες χώρες, έχει την εξουσία⁽¹³⁰⁾:

- να διατυπώνει προτάσεις για την επίτευξη αποτελεσματικής εφαρμογής διεθνών προτύπων και συμφωνιών που ισχύουν για τις υπηρεσίες πιστοποίησης, και
- να υποβάλλει προτάσεις προς το Συμβούλιο για την έκδοση κατάλληλων εντολών διαπραγμάτευσης διμερών και πολυμερών συμφωνιών με τρίτες χώρες και διεθνείς οργανισμούς.

Τέλος, αν η Επιτροπή πληροφορηθεί ότι οι κοινοτικές επιχειρήσεις αντιμετωπίζουν τυχόν δυσκολίες όσον αφορά την πρόσβαση σε αγορές τρίτων χωρών, δύναται να υποβάλει στο Συμβούλιο, εφόσον παρίσταται ανάγκη, προτάσεις για τη δέουσα εντολή διαπραγμάτευσης αναλόγων δικαιωμάτων των κοινοτικών επιχειρήσεων σε αυτές τις τρίτες χώρες⁽¹³¹⁾.

⁽¹²⁷⁾ Βλ. σχετικά 58ο σημείο αιτιολογικού της Οδηγίας 2000/31/ΕΚ.

⁽¹²⁸⁾ Επισημαίνεται ότι τα υποκαταστήματα πιστωτικών ιδρυμάτων τα οποία έχουν την έδρα τους εκτός της Κοινότητας δεν μπορούν να επωφεληθούν του ευεργετήματος της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών δεδομένου ότι δεν πληρούν τις προϋποθέσεις του άρθρου 48 ΣυνθΕΚ. Βλ. επίσης και Οδηγία 2000/12/ΕΚ, 19ο σημείο αιτιολογικού.

⁽¹²⁹⁾ Οδηγία 1999/93/ΕΚ, άρθρο 7, παρ. 1.

⁽¹³⁰⁾ *Ibid*, άρθρο 7, παρ. 2.

⁽¹³¹⁾ *Ibid*, άρθρο 7, παρ. 3, εδάφιο α.

2. Συνεργασία με τις αρχές τρίτων χωρών

Η φύση του ηλεκτρονικού εμπορίου επιτάσσει όσο ποτέ άλλοτε τη διαμόρφωση ενός πλαισίου συνεργασίας σε διεθνές επίπεδο. Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει αναγνωρίσει τη σχετική ανάγκη και συμβάλλει μέσω της συμμετοχής των θεσμικών οργάνων της σε ποικίλα *fora* για την επίτευξη του εν λόγω στόχου⁽¹³²⁾. Διεθνείς οργανισμοί και *fora* στους κόλπους των οποίων αναπτύσσεται η εν λόγω συνεργασία είναι:

- ο Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου,
- η Επιτροπή της Βασιλείας για την Τραπεζική Εποπτεία, και
- ο Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης⁽¹³³⁾.

Η. Συμπερασματικές παρατηρήσεις

Βασικά συμπεράσματα που εξάγονται από την προηγούμενη επισκόπηση του παράγωγου ευρωπαϊκού κοινοτικού δικαίου της ηλεκτρονικής τραπεζικής είναι τα ακόλουθα:

- η νομοθετική διάσπαση και η συνακόλουθη ανασφάλεια δικαίου,
- η απουσία ενός ολοκληρωμένου πλαισίου για τη διαχείριση των μη χρηματοοικονομικής φύσης κινδύνων ηλεκτρονικής τραπεζικής,
- η ανεπάρκεια του πλαισίου για την παροχή οιονεί τραπεζικών υπηρεσιών από μη πιστωτικά ιδρύματα (non banks) ή την παροχή μη τραπεζικών υπηρεσιών από πιστωτικά ιδρύματα (πχ, υπηρεσίες συγκεντρωτικής διαχείρισης τραπεζικών λογαριασμών (account aggregation) ή και

νοτομικά μέσα πληρωμών χαμηλής αξίας)⁽¹³⁴⁾, και

- η ανυπαρξία ενός αρραγούς πλαισίου για την παροχή υπηρεσιών από και προς τρίτες χώρες.

ΠΗΓΕΣ

Α. Ευρωπαϊκό κοινοτικό δίκαιο

Κανονισμοί

Κανονισμός 2560/2001/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, για τις διασυνοριακές πληρωμές σε ευρώ, Ε.Ε. L 344, 28.12.2001

Αποφάσεις

Απόφαση-πλαίσιο 2001/413/ΔΕΥ του Συμβουλίου για την καταπολέμηση της απάτης και της πλαστογραφίας που αφορούν τα μέσα πληρωμής πλην των μετρητών, Ε.Ε. L 149, 2.6.2001

Οδηγίες

Οδηγία 93/22/ΕΟΚ του Συμβουλίου σχετικά με τις επενδυτικές υπηρεσίες στον τομέα των κινητών αξιών, Ε.Ε. L 141, 11.06.1993

Οδηγία 93/6/ΕΟΚ για την κεφαλαιακή επάρκεια των επενδυτικών επιχειρήσεων και των πιστωτικών ιδρυμάτων Ε.Ε. L 141, 11.6.1993

Οδηγία 98/34/ΕΚ για την καθιέρωση μιας διαδικασίας πληροφόρησης στον τομέα των τεχνικών προτύπων και προδιαγραφών, Ε.Ε. L 204, 21.07.1998

Οδηγία 98/48/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 20ής Ιουλίου 1998 για την τροποποίηση της Οδηγίας 98/34/ΕΚ, Ε.Ε. L 217, 05.08.1998

Οδηγία 1999/93/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, σχετικά με ένα κοινό πλαίσιο για τις ηλεκτρονικές υπογραφές, Ε.Ε. L 013, 19.01.2000

Οδηγία 2000/31/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για ορισμένες νομικές πτυχές των υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας, ιδίως του ηλεκτρονικού εμπορίου, στην εσωτερική αγορά, Ε.Ε. L 178, 17.07.2000

Οδηγία 2000/46/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 18ης Σεπτεμβρίου 2000, για την ανάληψη, την άσκηση και την προληπτική εποπτεία της δραστηριότητας ιδρύματος ηλεκτρονικού χρήματος, Ε.Ε. L 275, 27.10.2000

⁽¹³²⁾ Βλ. σχετικά Ευρωπαϊκή Επιτροπή (1998).

⁽¹³³⁾ Βλ. σχετικά Οδηγία 2000/31/ΕΚ, 61ο και 62ο σημεία αιτιολογικού, Οδηγία 2002/65/ΕΚ, 32ο σημείο αιτιολογικού, και Ευρωπαϊκή Επιτροπή (1998).

⁽¹³⁴⁾ Ειδικά για τις καινοτομίες στα συστήματα πληρωμών χαμηλής αξίας, βλ. Committee on Payment and Settlement Systems (2002), παράρτημα Α, και Bradford, Davies and Weiner (2002).

Οδηγία 2000/28/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 18ης Σεπτεμβρίου 2000, για τροποποίηση της Οδηγίας 2000/12/ΕΚ σχετικά με την ανάληψη και την άσκηση δραστηριότητας πιστωτικών ιδρυμάτων, Ε.Ε. L 275, 27.10.2000

Οδηγία 2000/12/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με την ανάληψη και την άσκηση δραστηριότητας πιστωτικών ιδρυμάτων, Ε.Ε. L 126, 26.5.2000

Οδηγία 2002/65/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 23ης Σεπτεμβρίου 2002, σχετικά με την εξ αποστάσεως εμπορία χρηματοοικονομικών υπηρεσιών προς τους καταναλωτές και την τροποποίηση των Οδηγιών 90/619/ΕΟΚ του Συμβουλίου, 97/7/ΕΚ και 98/27/ΕΚ, Ε.Ε. L 69, 10.3.2001

Συστάσεις

Σύσταση 97/489/ΕΚ της Επιτροπής σχετικά με τις συναλλαγές που γίνονται με μέσα ηλεκτρονικής πληρωμής και ιδίως όσον αφορά τις σχέσεις μεταξύ εκδότη και κατόχου, Ε.Ε. L 208, 02.08.1997

Ανακοινώσεις

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (1997α): *Πρόσληψη Βίβλος σχετικά με τη σύγκλιση στους κλάδους των τηλεπικοινωνιών, των μέσων επικοινωνίας και των τεχνολογιών των πληροφοριών, καθώς και σχετικά με τις συνέπειες για τις κανονιστικές ρυθμίσεις - Προσέγγιση υπό το πρίσμα της κοινωνίας των πληροφοριών*, COM(97)0623 τελικό

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (1997β): *Μια πρωτοβουλία για το ηλεκτρονικό εμπόριο*, 1997, COM(97)157 τελικό

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (1997γ): *Ερομηρευτική ανακοίνωση σχετικά με την εφαρμογή ορισμένων διατάξεων της Δεύτερης Τραπεζικής Οδηγίας*, ΕΕ C 209, 10.7.97

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (1998): *Παγκοσμιοποίηση και η κοινωνία των πληροφοριών - Η ανάγκη για ενισχυμένο διεθνή συντονισμό*, COM(98)0050 τελικό

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (1999): *Εφαρμογή του πλαισίου για τις χρηματοπιστωτικές αγορές: πρόγραμμα δράσης*, COM(99)0232 τελικό

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2001): *Ηλεκτρονικό Εμπόριο και Χρηματοπιστωτικές Υπηρεσίες*, COM(2001)66 τελικό

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2003α): *Αξιολόγηση της εφαρμογής της Οδηγίας 98/34 στον τομέα των υπηρεσιών της κοινωνίας της πληροφορίας*, COM(2003)69 τελικό

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2003β): *Η εφαρμογή στις χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες των άρθρων 3 (4)-6 της Οδηγίας για το ηλεκτρονικό εμπόριο*, COM(2003)259 τελικό

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2003γ): *Αναθεώρηση του πλαισίου Κεφαλαιακής Επάρκειας για τα Πιστωτικά Ιδρύματα και τις Επιχειρήσεις Επενδύσεων - Τρίτο Συμβουλευτικό Κείμενο*, Ιούλιος

Β. Νομολογία του ΔΕΚ

Απόφαση της 7ης Δεκεμβρίου 1993, Υπόθεση 109/92, Stephan Max Wirth κατά Landeshauptstadt Hannover, ΣτΝ 1993, σελίδα I-06447

Απόφαση της 26ης Απριλίου 1988, Υπόθεση 352/85, Bond van adverteerders και λοιποί κατά Ολλανδικού δημοσίου, ΣτΝ 1988, σελίδα 02085

Απόφαση της 30ής Νοεμβρίου 1995, Υπόθεση 55/94, Gebhard, ΣτΝ 1995, σελίδα I-4165

Γ. Κείμενα διεθνών και ευρωπαϊκών οργανισμών και fora

Bank for International Settlement (2001): *Electronic finance a new perspective and challenges*, Basle, November

Basle Committee on Banking Supervision (1989): *Risks in computer and telecommunication systems*, Basle, July

Basle Committee on Banking Supervision (1998): *Risk management for Electronic Banking and Electronic Money Activities*, Basle, March

Basle Committee on Banking Supervision (2000): *Electronic Banking group Initiatives and White Papers*, Basle, October

Basle Committee on Banking Supervision (2003α): *Management and Supervision of cross border electronic banking activities*, Basle, July

Basle Committee on Banking Supervision (2003β): *Risk management Principles for Electronic Banking*, Basle, July

Committee on Payment and Settlement Systems (2002): *Policy issues for central banks in retail payments*, Bale, September

Committee on Global Financial Systems (2001): *The implications of electronic trading in financial markets*, Publications No. 16, January

Comptroller of the Currency (1999): *Internet Banking Comptroller's Handbook*, Quarterly Journal, Vol. 17, No. 4, December 1998, October

Council of Europe (2001): *Convention on information and legal cooperation concerning "information society services"* - European Treaty Series - No. 180

European Central Bank (1999): *The effects of technology on the EU banking system*, July

European Committee Banking Standards (2001): *European Electronic Banking Standards Framework*, July

International Telecommunications Union (1999): *Challenges to the Network: Internet for Development*, Geneva

International Organisation of Securities Commissions (1998): *Securities Activity on the Internet*, a report of the Technical Committee of the International Organisation of Securities Commissions, September

International Organisation of Securities Commissions (2001): *Report on securities activity on the internet II*, June

International Organisation of Securities Commissions (2003): *Report on securities activity on the internet II*, October

International Association of Insurance Supervisors (2000): *Principles on the supervision of insurance activities on the internet*, IAIS Working Group on Principles on the Supervision of Electronic Commerce, October

OECD (2001): *Electronic Finance Economics and Institutional Factors*, Paris, November

OECD (1999): *The Economic and Social Impact of Electronic Commerce*, Paris

OECD (1997): *Guidelines for Cryptography Policy*, Paris, March

UNCITRAL (1996): *Model law on electronic commerce*, General assembly resolution 51/162, December

U.S. General Accounting Office (2002): *International Electronic Commerce: Definitions and Policy Implications*, Report to the Ranking Senate Minority Member of the Joint Economic Committee, March

USA Department of Treasury (2000): *A survey of Electronic cash*, Electronic Banking and Internet Gaming

Comptroller of the Currency (1999): *Internet Banking Comptroller's Handbook*, October

ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ/ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Allen F., McAndrews J. and P. Strahan (2001): *E-Finance: An Introduction*, Wharton Financial Institutions Center, Working Paper Series 01-36.

Avgouleas Em. (2003): *The political economy of european financial services law*, Research Papers on International and European Affairs, Ant. N. Sakkoulas Publishers, Athens-Komotini 2003.

Bradford T., Davies, M. and S.E. Weiner (2002): *Non-*

banks in the Payments System, Working Paper Series 02-02 Federal Reserve Bank of Kansas City Payments System Research Department.

Carlson J., Furst, K. Lang, W.W. and D. E. Nolle (2001): *Internet Banking: Market Developments and Regulatory Issues*, Paper presented to Society of Government Economists Conference 2000: The New Economy: What Has Changed, and the Challenges for Economic Policy, November.

Claessens S., Glaessner T., and D. Klingebiel (2000): *Electronic Finance: Reshaping the Financial Landscape Around the World*, Financial Sector Discussion Paper No 4, The World Bank, September.

Dickie J. (1999): *Internet and Electronic Commerce in the European Union*, Hart Publishing Oxford Portland-Oregon.

Duisenberg W. (2001): *E-economy: will we still need banks in the future?*, BIS Review 27.

Γιαννόπουλος Γ. (2003): Νομικά ζητήματα από τη διεξαγωγή συναλλαγών στο internet, *Δελτίον Ένωσης Ελληνικών Τραπεζών*, γ' τριμηνία (παρόν τεύχος).

Γκόρτσος Χ.Β. (1992): Η Εποπτεία Χρηματοπιστωτικών Ομίλων σε Ενοποιημένη Βάση σύμφωνα με το Κοινοτικό Δίκαιο: Ανάλυση της Οδηγίας 92/30/ΕΟΚ, *Δελτίον Ένωσης Ελληνικών Τραπεζών*, δ' τριμηνία, σελ 19-32.

Γκόρτσος Χ.Β. (1998α): Τραπεζικές υπηρεσίες και ηλεκτρονικό χρήμα μέσω του διαδικτύου, στο: *Η εφαρμογή της σύγχρονης τεχνολογίας στο εμπορικό δίκαιο*, 7ο πανελλήνιο συνέδριο ελλήνων εμπορικολόγων, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα Αθήνα- Κομοτηνή.

Γκόρτσος Χ.Β. (1998β): Η κοινοτική πρόταση Οδηγίας για τις επιχειρήσεις ηλεκτρονικού χρήματος, *Δελτίον Ένωσης Ελληνικών Τραπεζών*, γ' τριμηνία, σελ. 79-87.

Γκόρτσος Χ.Β. (2002): Ο Κανονισμός 2560/2001 σχετικά με τις διασυνοριακές πληρωμές σε ευρώ, *Δελτίον Ένωσης Ελληνικών Τραπεζών*, α' τριμηνία, σελ. 40-49.

Furst K., Lang W.W., and D.E. Nolle (2000): *Internet Banking: Developments and Prospects, Economic and Policy Analysis*, Working Paper 2000-9, September.

Μητράκας Αν. (2003): Το ρυθμιστικό πλαίσιο των ηλεκτρονικών υπογραφών στο ελληνικό και κοινοτικό δίκαιο, *Δελτίον Ένωσης Ελληνικών Τραπεζών*, γ' τριμηνία (παρόν τεύχος).

